

1. עי בבהגר"א סק"ז שלעניין זה בטלית קטן סגי, והנה המ"ב השמיטו. וצ"ע טעמיה.
2. מהר"י וייל.

3. יש כמה טעמים להקדים ההתעטפות בציצית קודם לתפילין: א) מהר"י וייל [והוא המקור ל"מעלין בקודש" בשו"ע]: "אני רגיל להתעטף בציצית קודם הנחת תפילין משום דמעלין בקודש וכן איתא בריקאנטי" (דברים ו ד), ז"ל: צריך האדם להתעטף בציצית ולקבל עולה עליו ובה יכנס לפני המלך כמה דאת אמר בזאת יבא אהרן וגו'. משמע שזה מנהג, ולא חיוב לא מן התורה ולא מדרבנן. ב) בנימוקי יוסף [והוב"ד בב"י] איתא, שמצות ציצית קודמת מאחר והיא שקולה כנגד כל המצות ויותר תדירה. אמנם מבואר שם שזה נדחה מפני דין "אין מעבירין על המצוות" (עי' הערה הבאה. ג) האגור (סי' פד בשם הוהר), שיש איסור על פי סוד להניח של תפילין קודם, (צ"ע שלא מצאתי שום רמז בוהר לאיסור זה, עי' מלואים אות (א). ד) טור, שהטעם להניח תפילין מיד לאחר ציצית הוא שיהיו עליו בשעת ק"ש, ולא שיש חיוב או מנהג להקדים א' לשני.

4. צ"ע בדבר, שכן כל הטעמים הנ"ל הערה 3, לכאורה אינם שייכים בציצית שאין חיובה אלא מדרבנן, וצ"ע.

5. ז"ל הא"ר סק"א: מצות ציצית שקולה נגד כל המצות, ועוד שהיא תדירה שנוהגת גם בשבת ויו"ט, ותדיר קודם. מטעם זה כתב בשיירי כה"ג (הגה"ט אות א), מי שאין ידו משגת לקנות ציצית ותפילין, ציצית קודם לתפילין. אבל עולת תמיד (סק"א) כתב עליו דאינו נכון, אלא יקנה תפילין, דהא אמרו חז"ל (ר"ה יז ע"א) פושעי ישראל בגופן זה קרקפתא דלא מנה תפילין וכו'. ואני אומר שזה דווקא כשאינו מניח תפילין משום ביזוי, כשמונע להניחן בשביל שמצוה בזויה עליו וכו', ומ"מ נ"ל לדינא שיקנה לתפילין, דציצית לאו חיובא הוא כדלעיל (סי' כד ס"א), ע"כ.

עי' בפתיחה להלכות תפילין לפמ"ג: [אחרי שהוא מביא את הא"ר] ז"ל: ואני העני תמה חדא דציצית מצוה ותפילין חובה בכל יום מימות החול ועוד תפילין ב' מצות עשין ראש ויד וציצית קיי"ל חדא מצוה הוה ארבעתן וברמב"ם וכו' דעובר בשמונה עשין בראש ד' ויד ד' אכל פרשה.

לסיכום: לפי השכנה"ג יש להקדים ציצית, לפי הע"ת חייבים להקדים תפילין משום חומרת "פושע ישראל", ולפי הא"ר תפילין קודם מכח היותו מצוה

חיובית משא"כ ציצית שהוא רק מצוה קיומית, ונוסף בפמ"ג שיש ריבוי מצות בתפילין מאשר בציצית, ועוד לפי הרמב"ם יש בכך משום ח' ביטולי מצות עשה.

6. לא מצאתי מקור לדבריו אלו שיש להקדים הידורי תפילין להידורי ציצית.

7. ז"ל הירושלמי: רשב"י אומר גדול היא כיבוד אב ואם שהעדיפו הקדוש ברוך הוא יותר מכבודו נאמר [שמות כ יב] כבוד את אביך ואת אמך ונאמר [משלי ג ט] כבוד את ה' מהונך ממה את מכבודו ממה שיחונך מפריש לקט שכחה פיאה מפריש תרומה ומעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני וחלה ועושה סוכה ולולב ושופר ותפילין וציצית ומאכיל את העניים ואת הרעבים ומשקה את הצמאים אם יש לך אתה חייב ככולן ואם אין לך אין אתה חייב באחת מהן אבל כשהוא בא אצל כיבוד אב ואם בין שיש לך הון בין שאין לך הון כבוד את אביך ואת אמך ואפילו אתה מסבב על הפתחים. ועי' יו"ד סי' רמ ס"ה: חייב לכבדו בגופו, אף על פי שמתוך כך בטל ממלאכתו ויצטרך לחזור על הפתחים.

8. ז"ל הב"ח: דא"כ יגיע הרבה פעמים דבשעה שמגיע לק"ש ותפילה אין תפילין בידו להניחן ועונשו גדול דאף לקטן שנינו (סוכה מב ע"א) דחייב אביו לקנות לו תפילין לחנכו כל שכן לעצמו. ועי' לקמן סי' לז ס"ג מח' השו"ע והרמ"א בד"ו. והנה המעיין כאן יראה בהדיא שכוונת הב"ח שאם מרגיל עצמו עלול להגיע לידי כך שלא יניח ואז על ביטול זה הוא שיהיה עונשו גדול, ולכאורה אין דבריו אלו עולין בקנה אחד עם דברי רבינו כלל, שאמר שעל עצם הרגילות הזו הוא שיענש, וצ"ע.

9. עי' בגליונות רעק"א כאן שציין לדברי המג"א סי' תרפד סק"ה שם איתא ברמ"א שאם התחילו לקרוא בר"ח והנוכה פרשה של חנוכה מפסיקים וקוראים של ר"ח. והמג"א מדמה את זה למוציא תפילין של ראש קודם לשל יד, שחוזר ומניח של יד [עיי"ש שהט"ז ס"ל שימשך לקרא], ולכאורה סותר הכרעתו של כאן ונשאר בצ"ע. ועי' עוד במג"א סי' קמ בסופו שחזר בו מדבריו שבס' תרפד, והורה כדברי הט"ז נגד דברי הרמ"א. ועי' לקמן לג ע"א הערה 11.

10. פמ"ג משב"ז סק"א.

הלכות תפילין סימן כה

בהם תחלה (ד) * ויצטרף להניחם (ה) קודם הטלית כדי שלא יעבור על המצודה הגה מיהא אס תפילין מומונים בידו (ו) ואין לו זליית (ז) אין צריך להמתין על הזיית אלא מניח תפילין וכשמציאם טלית מעטפו (דברי ענמו): ב * זמי שהוא זהיר בטלית קטן ילכשנו ויניח תפילין (ח) בביתו וילך לברוש בציצית ומכותר בתפילין לבית הכנסת (ט) ושם יתעטף (צ) (ב) בטלית גדול: הגה והעולם נהגו (י) להפעט אף בעלית גדול קודם (יא) ולגרך עליו ואח"כ מניח התפילין והולך לכהני: ג ה"ראש היה מסדר הברכות עד עוטר ישראל בתפארה (יב) ואז היה מניח תפילין (יג) ומברך עוטר ישראל בתפארה: ד ה"צריך שהיו תפילין עליו (יד) בשעת ק"ש ותפלה: ה (טו) יכויין בהנחתם שצונו

ג ויהי פסח
ואתמנן ד עוטר
ה בריטת ידו ר
יונה פ"ה סג

באר היטב

על הפתחים כדי לקנות תפילין וזליית מניחא בירושלמי דפסח דליתו מחוייב ע"ש ע"ת: (ב) בעלית גדול. ואז אפי' נא לידו הטלית קודם שהניח תפילין א"ש להתעטף בו צביתו כיון שאין דעתו ללכשו כאן מ"א. ועיין הרדב"ז סימן ל"ו. כתב בתשובת מהר"ם מלוולין סימן ל"ד א' נתקשר עמו בקנים ליתך לתהלים קודם אור היום וצריך שיהיה רואה לחזור בו מפני שאינו יכול ליתך לכהני"ג זליית ותפילין הרשות בידו

משנה ברורה

(ד) ויצטרף להניחם. נ"ל פשוט דאם מתפלל צביתו ורואה להניח טלית ותפילין וצריך שפניו מונח התפילין וצריך שיהיה רואה להניח טלית גדול. ואז אפי' נא לידו הטלית קודם שהניח תפילין א"ש להתעטף בו צביתו כיון שאין דעתו ללכשו כאן מ"א. ועיין הרדב"ז סימן ל"ו. כתב בתשובת מהר"ם מלוולין סימן ל"ד א' נתקשר עמו בקנים ליתך לתהלים קודם אור היום וצריך שיהיה רואה לחזור בו מפני שאינו יכול ליתך לכהני"ג זליית ותפילין הרשות בידו

(ד) ויצטרף להניחם. נ"ל פשוט דאם מתפלל צביתו ורואה להניח טלית ותפילין וצריך שפניו מונח התפילין וצריך שיהיה רואה להניח טלית גדול. ואז אפי' נא לידו הטלית קודם שהניח תפילין א"ש להתעטף בו צביתו כיון שאין דעתו ללכשו כאן מ"א. ועיין הרדב"ז סימן ל"ו. כתב בתשובת מהר"ם מלוולין סימן ל"ד א' נתקשר עמו בקנים ליתך לתהלים קודם אור היום וצריך שיהיה רואה לחזור בו מפני שאינו יכול ליתך לכהני"ג זליית ותפילין הרשות בידו

שערי תשובה

מה שמי שאין ידו משגת לקנות תפילין ומפילין של ראש יקנה של ראש תחלה ע"ש: [ב] בעלית גדול. ענה"ט ובר"י כתב בשם תפ"י מהר"י מולין כ"י מי שהיה מונח צביתו טלית של מול ותפילין וטלית של שבת היה למעלה מכל אס יכול להעביר על של שבת וליקח של מול והלא ממוספות דיומא דף ל"ג דלא שייך אין מעבירין בו אלא כי בעי למעמד מווייהו ושבו דמה זמא. והב"י כתב ללמוד מדברי המג"א אלו שהיה ענה"ט דה"ה מה יכול להעביר על של שבת וליקח את של מול ע"ש. ואס כתב שלדעת האר"י ז"ל אף שהוא

ביאור הלכה

מה משום חשש דמעביר על המצות אבל כ"ו אין שייך לדינא דהא לדעת המחבר דנקטין כוונתו וכן פסקו כמעט כל האחרונים [הנפשו והב"ח והט"ז והג"א והאר"ה"ם דלא כמ"א] אין חילוק מה שהוא סוכר דאפילו אס התפילין מונחין בנחן כסן שייך בן און מעבירין. ובאמת פשוט הוא לעג"ד דגם המ"א מודה מה דולא כהפמ"ג דעד כאן לא קשרי המ"א אלא היכא שהתפילין מונחין צבית בפ"ע שלא נגע בנחן כלל בידו רק ע"י כס ווא"א להניח ע"י כס משא"כ מה שהם ממש בידו או שלפי הושתת ידו הם מומוני לפניו תחלה מה ויעיל כמה ששם עדיין בנחן והוא לזכרנו מה"א המ"א בעצמו לקמן בקיטון כ"ח סק"ד ד' דמש"כ המחבר ועליו של ד פירושו שימנו קלח לזד מעלה הרי לזריך ליתנו לזד מעלה כדי שיעבד בהם תחלה ולהפמ"ג אין צריך לזה רק שיתן סימן כזכירת הרלוועת כדי שיעבד בהם בעגמנו כס איו"ו ואחו"כ ש"י ולא יזיח הש"ר תחלה מהסיק וכמ"ש בשמ"ו אות י' רש לישב לזכרה דכוונת הר"ע כדי שלא ישכח ויזיח הש"ר מהסיק ודוחק ואולי זהו כוונת הפמ"ג בעגמנו מה שנאמר בנ"ע מלקמן סימן כ"ח סק"ד במ"א. ואולם כ"ו אין נ"מ לדינא לזכר דפסקין בלא"ה דלא כמ"א אפילו אס הם מונחין בנחן כסן. היולא מצריבין דאם הושתת ידו בנחן כסן הטלית ופגע קודם בהתפילין מחוייב להזיחן קודם ולהניח משום אין מעבירין על המצות וכן לענין תפילין יש לו לומר להחמלה להיות מונח הש"י קלח לזד מעלה ולא כהוה ממש כדי שלא לפגוע בנחן הכיס הישג לרש גרישא כדי שלא יעבור על דתן דאין מעבירין: * ויצטרף להניחם. לכאורה יש לעיין אס פשוט הטלית ותפילין רק לפי שעה ודעתו להחזירם מיפק דפסקין לקמן דאין צריך לחזור ולגרך אח"כ בעת לבישה וזמנן לו התפילין מקודם אס מניחם להניחן תחלה דלולי כיון דלא הסיח דעתו אפשר כאלו הוא עוסק עדיין בהמצוה ופשוט ע"ה"ה נתקן בה מהא דיומא ל"ג ע"ב בתר"ה עברי מפירוש ר"א שפרש מיתרא דרנבא לענין משמוש דחייב למשמש בשל ד תחלה מתמח אף מעבירין אף לדענין משמוש ק"ל דאין לגרך על המשמוש כי לא נתמלך עדין מהמצוה כ"ש צעניינו וא"ל דסם קאי לפי דינא דגמרא דבמסנה אס מצריבין על המשמוש ו"א דבעל המיתרא דסם הוא רנבא ורנבא בעגמנו ספירא ליה בטובה מ"ו ע"א דאין לגרך על המשמוש ואין לומר דר"א יסבור כמו שרואה הב"י בטוף הסימן לאמר לדעת הרמב"ם דלפי השמיט הרמב"ם ר"א דינא דמשמוש ס"ל דדוקא אס נתמלכו מתקומן ורואה להחזירם דזה הוא הנחה מחדש ממש ולא פליגי כלל רנבא ורנבן דבי ר"א ע"ד ר"א דע"כ ה"ר"א לא ס"ל כן דא"כ יסאר קושיא התוספות במקומה כמו שמשקיע על רש"י דלמה צריך רנבא לאמר ש"מ מדר"ל והלא מדרבא נפקא מתחלה וקשרתם והדר ולעוטפות אלא דה"ל דלר"ה ע"כ דרנבא ס"ל דלא הלא מיקרי הנחה או דה"ר"א ס"ל דמשמוש מיקרי אפילו לא נתמלכו ממנו וכאדך פוסקים ואפ"ה ס"ל לרנבא דשייך מה אין מעבירין אלא דה"ל כדמתנין דאין לתקן מה: * מי שהוא זהיר וכו'. ר"ל כי כחוד חוהר שמואל ליתך מפסח בידו זליית

פי' אחר עיין ג' וכתב בספר חרדים דמוה נלמוד כשאומר ואהבת את ד' וגו' יראה להכניס אהבת הש"י בלבו שלא יהיה כדובר שקר ח"ו ודע דלא אמרו כן אלא כשעושה כן במודו שמתעלל להניח תפילין קודם ק"ש אלא מי שאין לו כשאמר דברך וממתח קור אומר אינו יכול להניח תפילין וכל כה"ג בודאי אין לו לאמר ק"ש חזונה מממת וכו'. לזכר בעימין נ"מ והעמקתם שם אס לשונו ע"ש: ד ה"י כיוון

שער הציון

(ה) פשוט: (ו) מ"א: (ז) פמ"ג: (ח) מ"א: (ט) מ"א: (י) אר"ה: (יא) א"ר ופמ"ג: (יב) מ"א ואר"ה: (יג) מ"א: (ה) בהנחתם

1. עי' במלואים אות (א*) ועי' הערה הבאה.

2. ולכאורה משמע מדבריו שצריכין ליהזר שלא יניחו וכו' ש"אין מעבירין" הוא חיוב גמור שיש ליהזר בה טובא, אמנם עי' כאן בהגר"א שמציין לסי' תרכ"ה ודבריו שם, ושם איתא: מצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה. ושם הגר"א כותב: מכילתא פ' בא ושמרתם את המצות רבי יאשיה אומר אל תקרא כן אלא ושמרתם את המצות כשם שאין מחמיצין את המצות כך אל יחמיצו את המצות אלא אם באת מצוה לידך עשה אותה מיד וכו', ע"כ. והרי שם זה לא חיוב אלא רק זריזות לעשות כל מצוה הבאה לידך מיד.

3. הנה מקור דברי המג"א הם הבי"ו וז"ל: והדרך הנכונה לברך על טלית קטן ואחר כך יניח תפילין של יד ושל ראש ואז יבוא לבית הכנסת ויתעטף בטלית גדול ובוה יצא ידי חובת רבי שמעון בן יוחאי שכתב בספר הזוהר פרשת ואתחנן (רסח ע"א) שצריך שיהא לבוש ציצית ותפילין בצאתו מפתח ביתו לילך לבית הכנסת, עכ"ל. ועי' מלואים אות (ב) דברי הזוהר ואריז"ל בענין. ועי' רדב"ז לקמן (לה ע"ב הערה 1).

4. עיי"ש במג"א (סק"ה) שמקורו לקמן (סי' תקנד סי"ז): אבל ומנודה שמהלכים בדרך מותרים בנעילת הסנדל, וכשיגיעו לעיר יחלוצו, וכן בת"ב. הגה: וכן במקום שדרים בין הא"י, לא יחלוץ כי אם ברחוב היהודים, וכן נהגו.

ועיי"ש במ"ב: לא יחלוץ וכו' - משום העכו"מ שמלעיגים עלינו.

כ"א ברחוב היהודים - כתב המ"א, נ"ל דאם הרבה עכו"מ עוברים שם, מותר. וא"ר צידד להחמיר לענין רחוב היהודים אף באופן זה וכו'.

וכן נהגו - כתב הח"א, ההולכים בין העכו"מ ונוהגין ללבוש המנעלים, אף שאין למחות בידם שיש גדולים המתירים מ"מ אין לזה טעם דמה בכך שילעיגו עלינו בלא"ה מלעיגים עלינו ומ"מ אותן היושבים בחנות ודאי אסורים דאיך ידעו הנכרים אם ילכו בלא מנעלים.

5. המג"א סק"ג: כתב לעיין בדבריו בסי' מג והוא שם בסק"א, ז"ל: כתב מ"ע בתשו' סי' נ"ט מותר ליכנס בתפילין למבואות המטונפות אפילו יש מקום מטונף להדיא וטוב לכסותו בכובע ואם רוצה לחלצן ולחזור ולהניחן שפי דמי וכו' ומיהו י"ל דעכ"פ כשיודע שיכנס דרך מבואות המטונפות לא יניחם בביתו אלא בבה"כ. וגדולה מזו איתא בשבת דף קכ"ז שלא

רצה ר"י ליכנס בתפילין לבית עכו"ם אמר אל יכנסו דברי קדושה במקום טומאה, ובע"ה כתב שיניחם בביתו ויכנס במבואות המטונפות.

6. כן איתא במג"א סק"ה. וצ"ע בדבר, שכן להמעין בספר הזוה"ק המובא בב"י (עי' מלואים (ב) יראה כי עיקר המעלה המבוארת שם הוא שיצא האדם מפתח ביתו מוכתר בטלית ותפילין, ואילו מעלת כניסתו כך לבית הכנסת טפלה למעלה זו. אמנם לקמן בעמוד איתא: ולא עוד אלא דקב"ה משתבח ביה ומכריז עליה בכלהו עלמין חמו מה בריה עבדית בעולמי ומאן דייעול קמיה לבי כנישתא כד נפיק מתרעיה ולא תפילין ברישיה וציצית בלבושיה ואומר (תהלים ה ח) אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך קב"ה אמר אן הוא מוראי, הא סהיד סהודתא דשקרא. תרגום: ולא עוד, אלא שהקדוש ברוך הוא משתבח בו ומכריז עליו בכל העולמות, ראו איזו בריה עשיתי בעולמי. ומי שיכנס לפניו לבית הכנסת כשיצא מהשער שלו ואין תפילין בראשו וציצית בלבושו, ואומר "אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך", הקדוש ברוך הוא אומר איה הוא מוראי. הרי מעיד עדות שקר. והיינו דברי המג"א שיש מעלה מיוחדת בכניסה כך לבית הכנסת. ועי' פמ"ג שציין אף הוא לדברי הזוהר שם. וצ"ע, מ"ט לא הובאו דברים אלו לא בב"י ולא באריז"ל. עכ"פ לכאורה המג"א נשען בדבריו אשר ראה ב"ספר המוסר" (פרק ד' דף לא ע"ב ד"ה בסוד תפילין, הוב"ד לקמן לה ע"א הערה 13) שהביא דווקא את הזוהר הנ"ל. אמנם יש לציין כי בזהר זה הלשון הוא "כד נפיק מתרעיה" משמע כדברי הזוהר הראשונים, שהעיקר תלוי ביציאת מביתו וכהבי"ו והאריז"ל, וצ"ע.

7. עי' במלואים אות (ב) שהאריז"ל לא נהג כך, ואה"נ אין באפשרותו לקיים את הזוהר.

8. אין בזה את המעלה המבוארת הזוהר, אבל עי' ספר המוסר המובא לקמן (לה ע"א הערה 13) שלפי דבריו יש מקום לעשות כך.

9. זה כבר נתבאר בסק"ח וצ"ע מ"ט כפל הדברים.

10. שם ביאר זאת במקרה שהט"ק לא היה כשיעור.

11. מקור דברים אלה הוא הלבוש.

12. ז"ל: ויש מפרשים [רש"י שם] מעיד עדות שקר על עצמו, ר"ל על הש"י, והכי קאמר כיון שאומר בק"ש והיה אם שמוע וגו' ונתתי מטר ארצכם וגו', ומשמע אבל אם לא תשמעו איני נותן, הא חזינן שהוא יתברך נותן ואפילו אין אנו שומעין, שהרי הוא אינו מניח תפילין והקב"ה נותן מטר.

13. אש"א על מג"א סק"ב.

1. עי' עולת תמיד (סק"ד) שמש"כ לקמן (סי' כח ס"א) שיש למשמש בתפילין בכל שעה, צריכים למשמש בשל יד לפני של ראש, משום שאין מעבירין על המצות.
2. רא"ש הלכות תפילין סי' יד, תוס' מנחות לו ע"א ד"ה לא סח.

3. עיי"ש שביאר ג"כ מ"ט זכר הטור כוונה זו דווקא בציצית ותפילין וסוכה ולא בדבר אחר. ואפילו לדעת הטור, אע"פ שהביא על זה פסוק מפורש, אין זה לעיכובא ויוצאים ידי חובתו אף בלי זה (עולת תמיד ובהגרא"ס סי' ח ס"ח, והוב"ד במ"ב שם סק"ט).

4. אשל אברהם סק"י, ועי' לקמן סי' ס ס"ד ומ"ב שם סק"י בענין מצות צריכות כוונה, שלא צריכים כוונה בפירוש בפה, אלא כל שעושים דבר שמוכח שהוא מתכוין לעשיית מצוה.

5. המאיר לארץ סק"ג. והנה בב"ח הובא דבר זה כחיוב, אמנם המג"א (סק"ו) חולק מכה דברי חז"ל בספרי פרשת ואתחנן ז"ל: שמע והיה אם שמוע בשינון ואין קדש והיה כי יביאך בשינון והביאו הילקוט. והוכיח משם שא"צ לאומרם. ומ"מ כ' דהאומרם לא הפסיד, דהא בקשו לקבוע פרשת בלק בק"ש משום דאית ביה יציאת מצרים, אלא שחששו לטורח צבור כדאיתא ספ"ק דברכות, והני נמי אית בהו יציאת מצרים.

דרך אגב צ"ע, עיי"ש במאיר לארץ סק"ט, ז"ל, ובענין אמירת לשם יחוד עי' נו"ב חלק יו"ד מהדו"ק סי' צג ז"ל: לדעתי זה רעה חולה בדורנו ועל הדורות שלפני זמננו שלא ידעו מנוסח זה ולא אמרוהו] ובהקדמת ספר שערי תפלה [לבעל באר מים חיים המשיב על הנוב"י] וכבר נהגו כל יראי ה' חסידים ואנשי מעשה לאמרו, ע"כ. וצ"ע למה המ"ב השמיטו.

ועי' שער רה"ק י ע"ב, ז"ל, א"ל כונת הצדקה והתפלה והוא לייחד שם י"ה הנפרד מן ו"ה וקודם שהאדם יעשה איזו מצוה או צדקה יאמר לייחודא שמה דקוב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו בשם כל ישראל ויכוין לחבר שם י"ה שהם דחילו ורחימו עם ו"ה שהם קוב"ה ושכינתיה, ע"כ. וכן הוא בפע"ח (שער המידות פרק ה), ועי' בהגרא"א על תיקו"ז כו ע"ב ד"ה לא פרחת, ושם לט ע"א ד"ה בגין דאסתלק.

והנה יחוד י"ה הנ"ל בפשטות נעשה על ידי כוונות השמות (עי' זהר ח"ג קפד ע"א: אלץ דידעי ומכווני לבא ורעותא מפקי ברכאן מאתר דמחשבה וכו', ועיי"ש הגה"ת הרח"ו: כבר למדנו מפוריני זה"ה כי עיקרה הוא להמשיך מיסוד אבא בסוד אתה שאנו אומרים, ע"כ. ועי' בלש"ו הקדו"ש מג ע"ג, שהוא מעומק ורצון ופנימיות הלב והוא מסוד חכמה אבא ראשית האצילות], ולכן מי שלא מכוון, הרי הוא משקר באמרו "דחילו ורחימו", ולכן האומרו יש לו להשמיט תיבות אלו.

אמנם הפת"ש (נתיב ו"א פרק כג) לומד את התיבות "בדחילו ורחימו" כדרך הפשטנים (עי' נפה"ח ש"א פ"א) דהיינו שהוא ככוונת לשמה בעבודתו, ולא ככוונת השמות, וממילא יש מקום לומר כך, וצ"ע.
והנה למעשה עי' יהל אור ח"א כח ע"ד: במצוה יש תורה, ולכן צ"ל קודם עשיית מצוה, הריני עושה כאשר

צוני ה' בתורתו, ועי' עוד פתחי שערים (ו"א כג): [כל העושה מצוה ו]אינו אומר בשעת המצוה שעושה כן לפי שכתוב בתורה כך וכו' ואעפ"כ המצוה קיים, אך לא בשלמות.
6. סעיף ח.

7. מג"א בשם הלחם המודות (כוונתו לפירוש הדברי חמודות על הלכות קטנות הלכות תפילין סי' יד אות נד), ז"ל: למ"ד דתפילין ידגיש, שהרי פירש רבינו לעיל סימן ב' דתפילין לשון פלילה הוא ששרשו פלל וצריך דגש בלמ"ד להורות על הכפל, עכ"ל. ולכן בהברה זה צריך להיות כ"תפילין" כאשר מדגישים באופן בולט את הלמ"ד. ועי' בפמ"ג שמקשה מ"ט לא נאמר "תפילים".
8. מג"א.

9. סק"ו. ועי' דברי חמודות שהדבר תלוי אם המצוה היא על גס של יד וגם על של ראש וכדברי הטור, והוא מסיק "והבורר יבורר, ואני רגיל לומר בפת"ח. אמנם המג"א מסיק לומר מצוות בחולם. ועי' שער הציון סק"ז שהשמיט את דעתו.

10. מג"א. והנה מדברי המ"ב לקמן, שמקורו הוא מדברי הא"ר, משמע שאין ד"ז משום תיקון להזכרת שם שמים לבטלה, אלא רק בתורת "לרווחא דמילתא וכו'" כלשונו שם. אמנם צריך לדעת כי למעשה אין זכר לדבר זה בדברי המג"א כאן, שכן להמעיין בסי' ר"ו ס"ו יראה שהשו"ע אינו מדבר בסגנון כזו וז"ל: נטל בידו פרי לאוכלו ובירך עליו, ונפל מידו ונאבד או נמאס, צריך לחזור ולברך אף על פי שהיה מאותו מין לפניו יותר כשברך על הראשון. וצריך לומר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד על שהוציא שם שמים לבטלה וכו'. והנה מקור דברי שו"ע שם הוא מהירושלמי ברכות (פ"ו ה"א), ז"ל: א"ר חייא בר ווא הדא אמרה אהן דנסב פוגלא ומברך עילוי והוא לא אתי לידיה צריך למברכה עילוי זמן תניינות. אמר רבי תנחום בר יודן, צריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שלא להזכיר שם שמים לבטלה, ע"כ. דהיינו שהוא תיקון גמור לברכה לבטלה.

ודבר זה נפסק ברמב"ם (שבועות פ"ב ה"א): להזכיר שם מן השמות המיוחדין לבטלה אסור ואף על פי שלא נשבע, שהרי הכתוב מצוה ואומר ליראה את השם הנכבד והנורא, ובכלל יראתו שלא יזכירו לבטלה, לפיכך אם טעה הלשון והוציא שם לבטלה ימהר מיד וישב ויפאר ויהדר לו כדי שלא יזכר לבטלה, כיצד אמר ה' אומר ברוך הוא לעולם ועד או גדול הוא ומהולל מאד וכיוצא בזה כדי שלא יהא לבטלה, ע"כ. מוכח מכל הנ"ל שזה לא "לרווחא דמילתא" אלא זה תיקון העבירה, וז"ל המחמה"ש: כמש"כ בסי' ר"ו שהוא תיקון למברך ברכה לבטלה, אף שלכתחילה אין לעשות כן לברך ברכה שאינה צריכה ולומר בשכמל"ו.

אמנם צריך לדעת כי הלבוש השמיט את חיוב אמירת בשכמל"ו, ועי' פמ"ג אש"א שאין לענות אמן אחרי ברכת "על מצות תפילין".

11. פמ"ג אש"א סק"יא. ועי' רעק"א שצ"יין לדברי הט"ו סי' תרפד סק"ד.

12. מנחות לו ע"א, ועי' תוס' שם ד"ה וקשרתם, ועי' בסעיף הבא.

הלכות תפילין סימן כה

לג באר הגדה

הקב"ה (טז) להניח ארבע פרשיות אלו שיש בהם יחוד שמו ויציאת מצרים על זרועו כנגד הלב ואל הראש כנגד המוח כדי שזכור נסיון ונפלאות שעשה עמנו שהם מורים על יחודו ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו וישתעבדו להקב"ה הנשמה שהיא במוח וגם הלב שהוא עיקר התאוות והמחשבות ובוה יזכור הבורא וימעט הנאותיו ויניח של יד (ג) [ג] (יז) תחלה (יח) ויברך (ד) [ד] להניח (יט) תפילין ואח"כ יניח של ראש ואלא יברך כ"א ברכה אחת לשתייהם: הגה"מ² ו"א לנך על של ראש (כ) על מלות תפילין אפילו לא הפסיק בימיים (הרא"ש הלכות תפילין) (וכן פשוט המנהג צניי אשכנז שמזכרין (ה) [ה] שמי זכרות (כא) * וטוב לומר תמיד אחר הנצרכה השניה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד) (מהר"י בן חפצי אגור סימן ל"ח): ו * אם (כב) * פגע בשל

שערי תשובה

לפני ש"ק יש לנטוש גם טלית גדול קודם התפילין ע"ש: [ג] תחלה. ענה"ט ומי שנוהג להניח של ד' מיושב וש"ר מעומד כדעת רמב"ם וז"ל כתב בדברי נועם שם כיון דלענין דינא גמי אין חובה לנך זכרת תפילין מעומד ולכן אינו רשאי להחמיר לנך מעומד שלדעת המקובלים הנכון להיות מיושב: [ד] להניח. ענה"ט בנג"א מיימי מקרא למלות ה' ברה. עיין בהגהת חוספות שבת ובשער יוסף על הרויות מ"ש שם דף כ"ו ובשו"מ מיון ז"י סי' א' ע"ש: [ה] שמי זכרות. עיין בה"ט. וכתב בתמוז זכרה מי שטעה ויברך על תפילין של ד' על מלות תפילין יאל. ואם הוא מבני אשכנז אם נזכר קודם ההדיוק מנך להניח קודם תפילין יאל. ועל של ראש מנך על מלות כ"א מהר"ש וייטורה. ובמחשך לדוד חלק עליו וכתב שבני אשכנז אם נזכר קודם ההדיוק יברך להניח ובש"ר לא יברך כלל ולא אם נזכר יברך בשמיים של ראש

באר היטב

לחזור דדמי לגרדי שגנה. וכ"ה נכוונת שמה"ט לא היה האר"י מיו"ד לחשוים מפני שהם היו משכימים קודם אור הצוקר והוא לא ראה לנך ליהפ"ג בלא תפילין. וז"ל ה"ל לאלף מזהב"ג כשיחיר היום ויניח תפילין י"ל לדעה"י והכי יגמרו הקהל זכרות השחר לכן מוטב לנטולי האי מקמי האי וכתב המ"א וז"ל דלרך התרה. ועיין בתשובת נחלת שבעה סי' ו' (ובפס"ק אליהו רבה מצא בשם כנה"ג דאפי' כשיש מנאות מנופכות יניחם צניו ויכסה התפילין. וכן משמע בתשובת מ"ע סימן נ"ט וזוהר פ' ואחמנו ופ' שלח לך): (ג) תחלה. עיין המ"ע מפלנו סי' ק"ב ובתשובת דרכי נועם חלק א"ח סי' ג' שהאר"י אס זכרות תפילין זרך להיות מעומד: (ד) להניח תפילין. הלמ"ד דג"ש ל"ח. ועל מלות יש לנך הוא"ו בפת"ח ל"ח אות כ"ו וכ"כ המ"א. אבל ה"ט² כתב בשם אה"י הר"י הלוי שיאמר הוא"ו בחולס לשון רבים דהיי מרי מלות דקאי אחריויהו על של ראש ושלי יד דלית בש"ח תפלה של יד אינו מעבד ש"ר וש"ר אינה מעבדת של יד מוכח מזה דב' מלות הם דלי הו' מזהו א' היו מעבדות זו אחת זו דמתן גבי זניית ד' זניית מעבדות זו אחת זו מפני שהם מזה אחת למדני מזה גבי זניית מנך מלות זניית בפת"ח מפני שכן מזה אחת. ובתפילין מנך מלות בחולס לשון רבים מלות. וה"ה גמי אס אין לו אלא של ראש לנד יברך בפת"ח ע"ש: (ה) שמי זכרות. עיין הל"ק ע"ח א"א

לחזור דדמי לגרדי שגנה. וכ"ה נכוונת שמה"ט לא היה האר"י מיו"ד לחשוים מפני שהם היו משכימים קודם אור הצוקר והוא לא ראה לנך ליהפ"ג בלא תפילין. וז"ל ה"ל לאלף מזהב"ג כשיחיר היום ויניח תפילין י"ל לדעה"י והכי יגמרו הקהל זכרות השחר לכן מוטב לנטולי האי מקמי האי וכתב המ"א וז"ל דלרך התרה. ועיין בתשובת נחלת שבעה סי' ו' (ובפס"ק אליהו רבה מצא בשם כנה"ג דאפי' כשיש מנאות מנופכות יניחם צניו ויכסה התפילין. וכן משמע בתשובת מ"ע סימן נ"ט וזוהר פ' ואחמנו ופ' שלח לך): (ג) תחלה. עיין המ"ע מפלנו סי' ק"ב ובתשובת דרכי נועם חלק א"ח סי' ג' שהאר"י אס זכרות תפילין זרך להיות מעומד: (ד) להניח תפילין. הלמ"ד דג"ש ל"ח. ועל מלות יש לנך הוא"ו בפת"ח ל"ח אות כ"ו וכ"כ המ"א. אבל ה"ט² כתב בשם אה"י הר"י הלוי שיאמר הוא"ו בחולס לשון רבים דהיי מרי מלות דקאי אחריויהו על של ראש ושלי יד דלית בש"ח תפלה של יד אינו מעבד ש"ר וש"ר אינה מעבדת של יד מוכח מזה דב' מלות הם דלי הו' מזהו א' היו מעבדות זו אחת זו דמתן גבי זניית ד' זניית מעבדות זו אחת זו מפני שהם מזה אחת למדני מזה גבי זניית מנך מלות זניית בפת"ח מפני שכן מזה אחת. ובתפילין מנך מלות בחולס לשון רבים מלות. וה"ה גמי אס אין לו אלא של ראש לנד יברך בפת"ח ע"ש: (ה) שמי זכרות. עיין הל"ק ע"ח א"א

ביאור הלכה

ותפילין וע"כ אס אינו זכיר בע"מ מוכרת ע"ז זה לנטוש צניו קודם התפילין ע"ש: אבל אס הוא זכיר בע"מ יוכל לנאח כ"ז ע"י הטלית קטן והט"ג יוכל לנטוש צניו בע"מ ע"ש אס ילדה להתעקף כ"ז ע"ג צניו [מבאר הגר"א]:

* וטוב וכו'. עיין ביבואר הגר"א שפקק המהמבר נדמושו רע"א כ' ענה שיכין צעה זכרת להניח אס הלכה כשעט רש"י אי מכין שלא לנאח זכרת להניח על השל ראש והוה זה כספ ויכול לנך על של ראש ונאין זה בכלל גורם זכרה שאינה זריכה דהא מוכרח לעשות כן מפני שפקא דדינא ועוד טעמים אחרים כמו שכתב בזה"מ [ח] וזכר קדמו העולם תמיד וכפי מה שיבאר הפ"מ אס דבריו ובזה"מ משמע ג"כ שפקקס לע"ה או זך בפ"מ ראויה שפקס ע"ז ואין לנהוג כן ואולי טעמו כדי שלא ירגיל האדם את עצמו לפקק אחר מנהגין של ישראל שמתמיד ע"פ שטות הרבה מהראשונים: * פגע וכו'. ע' ג"כ כן פסק ה"ט² לקמן בסיומן תרפ"ד סק"ד דלא כהטורחה והעמיקו הגרע"א במידושו וכן פסק הפ"מ [ח] וכן מוכח לכאורה מדברי הגר"א שם בסוף סי' תרפ"ד שם בסוף ס"ג ש"ן שם על דין הרמ"א משום דאין משגיחין במנוכה ולא כד טעם האטורחה בעלמו (שהוא נמ"א שס) ש"מ דבתפילין אס עבר והיניח ש"ר אין זרך לנקלו. ובזה"מ ראויה שמתנדד לפסוק כהטורחה משום דלכתחלה עשה עברה ועבר על מה שאמרו דל צפין עיניך יהיו שמים ע"כ זרך עמה לתקן ולהניח כדן ולא נהירא דהלא באתם ק"ל דהש"י אינו מעבד של ראש הרי דבעט קיים בזה הש"ר מלות רק דלא קיים המלוה כמקוהו וז"ל דיפקל הש"ר ויחזור ויניחו ויקיים עמה בתפילין וז"ל דהלא בכל רגע ורגע שהוא נושא התפילין עליו הוא מקיים בזה המלות ויודאי אין לנו לומר שיקל עמה המלוה ממנו כדי שמת"ר יקיים יזכר מן המוצרם וגדולה מו אמרו צניומו ל"ט ע"ה דלרך הקטן לייבס ואין ממתינים בגדול עד שיבא ממדינת

משנה ברורה

בהנחתם. כתב הג"ח בסיומן ח' טעם לזה במדמתיב והיה לך לזאת על דך וגו' למען תהיה תורת ד' בפיך כי צד חוקה הוסיף וגו' יורה כי עיקר המלוה וקיומה תלויה בצוניה שיכין בשעת קיום המלוה וכתב הפ"מ דמ"מ דיעבד אפילו אס לא כיון רק לשם מלוה בלבד יאלף: (טז) להניח ד' פרשיות. (זה הל"ה ונהגים מממת זה לקרות הארבע פרשיות לאחר הנחת תפילין היינו קדש והיה כי יבאך לשמע והיה אס שמוע בלא"ה קורין כל ישראל בשעת ק"ש. ובתפילין דר"ת יאמר כל ה' פרשיות. ונתנה יפה הוא [ארה"ש]: (יז) תחלה. (טו) דכתיב וקשרתם וגו' והדר יהיו לטעופות וגו': (יח) ויברך. ר"ל קודם ההדיוק וכלקמן (יט) תפילין. הלמ"ד (טז) דנגש (כ) על מצות. בפת"חמת הוא"ו שהוא לשון יחיד ולא יאמר בחול"ס שהוא לשון רבים שהיה לא ניתנה זכרה זו כ"א לתש"ר בלבד כמו שיבאר בסיומן כ"ו [כן הכריעו (יז) רוב האחרונים דלא כט"ז]: (כא) וטוב לומר. משום חשש ספק זכרה לנטולה כמש"כ בסיומן ר"י וז"ל שהוא ספק גמור דא"כ אין זכרה מספק זכרה לנטולה ויטעון על שיאמר בשכמל"ו אלא דאין בני אשכנז סבירא לן להלכה כדעת ר"ת רק (יח) לרווחא דמילתא להוילא עצמנו מידי כל פסוקו נוהגין לומר בשכמל"ו. וזהו (יט) מאוד שלא לומר ברוך שם רב אחר שיהדק הש"ר על ראשו כראו דל"כ יהיה הפסק בין הנצרכה להנחה ויהיה זכרה זו לנטולה צודאי וזרך לחזור ולנך והעולם נכשלין בזה: ו (כב) פגע וכו'. דוקא פגע

היס אף בדקרא כתיב והיה הנצור משום דכל שהוי מלוה לא משהיין אף דאס היינו ממתינין לא היינו ממתינין ע"י העשה בדים רק בגדר שב ואל מעשה וכ"ש כאן שאין לנו לפקל המלוה בדים ממי שעושה אותה כדי שאח"כ יקיים מן המוצרם זה אין למלק בין שהיה מוצרם לשהיה מועמט ויחיה לזה מנג"א סק"ג ואף שמתאחי א"ח"כ ראויה להיפך והוא בסיומן תכ"ו ס"ב בהג"ה ועי"ש ביבואר הגר"א בשם תה"ד דמתלק בין ההיא דינמות משום דהתם שאפשר לטא ליד דיחא חזא דגם ע"ז נכר רעערו הפוס' בתשוטויהם ויהוא בתשובת עה"ג סימן י"ב ובתשובת פ"י חלק אה"ע סימן ט"ו ובק"א לתשובת ז"ל סימן קצ"ו]. ועוד דשם הוא בגדר שב ואל תעשה משא"כ הלא לעקור ממנו העשה בדים נראה דכו"ע מודים בזה וגם ידוע הוא דלגבראי בעלמו הנהיג למהר בקדושו הלגנה ולא להמתין וכמו שכתב בע"ר. ע"כ נראה פשוט דהדין עם רבינו ה"ט² וכמו שכתב הא"ר דמלי דהו יהו ויחזר

שער הציון

(יד) צ"ח ושל"ה: (טו) גמרא: (טז) אחרונים: (יז) א"ר והה"ח וארה"ח ע"ש שכתב כן בשם הרבה אחרונים ועיין בל"ש שהוכיח שהט"ו בעלמו חולק ג"כ על אה"י: (יח) א"ר: (יט) פת"ח:

גהרות ותיקונים: א) וישעבד: ב) קב"ז:

הלכות תפילין סימן כה

ראש תחלה צריך (כג) להעביר על אותה המצוה ויניח של יד תחלה ואח"כ של ראש: ז' יברך (ו) [1] (כד) להניח במקצת תחת הה"א ולא בפתח ובדגש: ח' כלה המצות מברך עליהם עובר לעשייתן [2] (פ) קודם. ויעבר את הכושי פירושו רן והקדים לפניו) ל' לפיכך צריך לברך על התפלה של יד (כה) אחר הנחה על הקיבורת (כו) קודם קשירתם שקשירתם זו היא עשייתן: הגה וכן נשל ראש (כז) קודם (ז) [1] שמהדקן בראשו (טו): ט' (כה) אסור להפסיק (ח) בט' בדיבור בין תפלה של יד לתפלה של ראש (ל) * ואם הפסיק מברך על של ראש על מצות תפילין: הגה (לא) * ולדין דנוהגין לברך שתי ברכות אף אם לא הפסיק לרין (לב) לחזור ולברך על של ראש להניח גם" (ט) על מצות (ד"ע):

שערי תשובה

באר היטב

ס' י"ד: (ו) להניח במקצת. בלשון ולי"ח אות נ"ד ומהר"ם ללונאוט חלקו על המחבר וס"ל לברך בפסח: (ו) שמהדקו בראשו. היינו ג"כ אחר הנחה על הראש וקודם ההידוק בלא כמו שנוהגין העולם שמברכין קודם הנחה ב"ח מג"א: (ח) דייבור. אפילו בלשון הקודש. בלא שבע וכנה"ג וע"מ. וכבש בספר ברכה אברהם ל"ד דיבור אלף אפי' הניח תפילין של יד בצי"ח והלך להניח של ראש בצי"ח אחר אע"פ שבשעת הברכה היה דעתו בך לרין לברך וכ"כ שכה"ג וע"מ כתב עליו וז"ע למעשה ע"ש. ואם רמזו בעיניו וקורן בלשונותיו היו הפסק בין תפלה של יד לתפלה של ראש הלק"ט ח"א ס' י"ו. אם הניח תפילין של יד וכשנא להניח של ראש קודם שהגיע הקליטה בברך שהנחה דמיה עיין הלק"ט ח"ב ס' מ"ב מי שהניח תפילין של יד ברכות אינן מעכבות מיקרי שפיר סח בין תפלה לתפלה ומברך על מצות. ולרין למשמש בל

להניח לבד ע"ש: [1] להניח במקצת. ענה"ט. ומ"ש בשם הלבוש ולי"ח תחת הדרבה גם הם הכריעו לומר במקצת וכבש כן עפ"י הע"מ וכבר השיג עליו בא"ר ומור וקציעה הסתמו להבי' לומר במקצת וכ"כ מהר"ם זכתיא בהשגת כח"י על ספר פנה שמורס וכבש כן במקצת מלאו להניח ברכה אחי שפיר שפירושו שחיהי נחם שם בקיום ובקיעות ע"י הקשר לא מוד אנה ואנה מלא"כ בפסח ודגש שרשו ינה שהוא ג"כ לשון עיבה. וגם כשהוא בלשון שמה כגון והנחתו לפני ה' אינו אלף שמה גרדא לרגע וארעי ע"ש וקצת מזה כתב ג"כ בא"ר ע"ש: [1] שמהדקו. ענה"ט. וכבש בשלמי ציבור שארץ לחיה שלא יהא נחפו לברך על של יד קודם הנחה בקטרת ה"ל קודם דקודם. ואחר ההידוק אעפ"י שלא עשה הכריכות לא מיקרי עובר לעשייתן.

אחר שהגיע לאחרי הראש הפסיק בדיבור ה' אמרין הכא קלוטה כמי וכרן ג' כריכות העליונות ולא בירך וסח בנתיים מנרך שמים כיון שמים הלק"ט ח"ב סימן קי"ט: (ט) על מצות. ולרין למשמש בל

ביאור הלכה

משנה ברורה

אכל אם הניח ש"ר תחלה או שמתא הש"י שנשמט ממקומו אין להסיר הש"ר דמאי דהוה הוא וימחר להניח ש"י על מקומו ויש חולקין ועיין ביאור הלכה: (בג) להעביר. כיון (כ) דכתיב בקרא מפורש דיד קודם דמתחלה וקשרתם והדר ולטוטפות לפיכך אין משגיחין על העברת המלוה משא"כ לעיל בס"א נבי צליה ומפלין: ז' (כד) להניח במקצת. שהוא לשון הנחה כמש"כ להניח ברכה אל ביתך ולא בפס"ח שהוא לשון עיבה כמש"כ אחיסא אחד הניחו אחי [אחרונים]: ח' (כה) אחר הנחה וכו'. (כא) דקודם לכן לכתיבה אין ראוי לברך דהוי קודם וקודם ולרין לקרב הנכרה לעשיית המלוה בכל מה דלפטר: (כז) קודם קשירתן. ודיעבד (כז) יברך אפילו אח"כ דמלוה שיש לה משך זמן הולבבולי יומא: (כו) קודם שמהדקן. כי ההידוק הוא מצות הקשייה ולרין גם כן לאחר שיהיה הנכרה אחר שמונחים על הראש (כג) לא כמותן שמברכין בעודם בידם דל"כ הו"ל קודם דקודם. גם בשעת ברכה של תש"ר יראה (כד) שיהיה מכוסה ראשו בטלית' ולא יברך בגילוי הראש: ט' (כה) אסור להפסיק. אפילו בדיבור של מצוה אחרת (כה) כגון להשיב שלום לרבו וכל כה"ג [1] כי גורם ברכה שאינה לריכה [2] ואפילו לאותן המניחין (כו) תפילין צהו"מ בלי ברכה [3] או המניחין תפילין דר"ת אחר שחלץ תפילין דרש"י או (כו) שחלץ תפילין ע"מ להחזיר דהרמ"א בסי"ב פסק דא"ל לחזור ולברך כשמניחן אח"כ אפי"ה עברה היא להסית ביניהן לכתחלה בעיני שיהיו סמוכין ותכופין זה לזה דכתיב והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך שיהא הוייה אחת לשמיהן: (כט) בדיבור. ואפילו (כח) בלשון הקודש ולכתחילה אסור (כט) אפי"ה להפסיק בשמיקה אם שיהא הרבה שלא לזרוך אפילו (ל) לא הסיח דעתו, ואפי"ה (לא) לרמו בעיניו ולקרוך בלשונותיו בין התש"י ובין התש"ג ג"כ יש לחזר לכתחילה [4] אם הניח תפילין של יד בצי"ח זה ותש"ר בצי"ח אחר והיה דעתו לזה עיין לעיל בסמיון ח"ו סי"ג ומ"ג וע"מ לענין טלית' (לב) והיה לענינו [5] (ל) ואם הפסיק. אפילו (לג) בשוגג: (לא) ולדין דנוהגין וכו'. כי העטע שאנו מברכין שתי ברכות על תפילין ולא די בברכה להניח לבד הוא שאנו סוברין דעיקר מיקון הנכרות אלו כן היתה בתחלת הנחתם תקנו לברך להניח וקאי נמי על ש"ר וכשמניח הש"ר ומתדקו מברך נמי על מצות שזו היא גמר המלוה הילכך ממילא אם סח והסית דעתו לרין לחזור ולברך גם להניח על הש"ר [הראש"ש]: (לב) לחזור ולברך. ונתן (לד) שימשמש או בשל די להזיז ממקומו [6] ויחזק הקשר ובה מחזור ברכה להניח גם על הש"י ודומה כאלו הניח עמה הש"י והש"ר מכופים זה לזה (לה) ואם בירך בלא משמוש ימשמש

בפלו דרש"י או (כו) שחלץ תפילין ע"מ להחזיר דהרמ"א בסי"ב פסק דא"ל לחזור ולברך כשמניחן אח"כ אפי"ה עברה היא להסית ביניהן לכתחלה בעיני שיהיו סמוכין ותכופין זה לזה דכתיב והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך שיהא הוייה אחת לשמיהן: (כט) בדיבור. ואפילו (כח) בלשון הקודש ולכתחילה אסור (כט) אפי"ה להפסיק בשמיקה אם שיהא הרבה שלא לזרוך אפילו (ל) לא הסיח דעתו, ואפי"ה (לא) לרמו בעיניו ולקרוך בלשונותיו בין התש"י ובין התש"ג ג"כ יש לחזר לכתחילה [4] אם הניח תפילין של יד בצי"ח זה ותש"ר בצי"ח אחר והיה דעתו לזה עיין לעיל בסמיון ח"ו סי"ג ומ"ג וע"מ לענין טלית' (לב) והיה לענינו [5] (ל) ואם הפסיק. אפילו (לג) בשוגג: (לא) ולדין דנוהגין וכו'. כי העטע שאנו מברכין שתי ברכות על תפילין ולא די בברכה להניח לבד הוא שאנו סוברין דעיקר מיקון הנכרות אלו כן היתה בתחלת הנחתם תקנו לברך להניח וקאי נמי על ש"ר וכשמניח הש"ר ומתדקו מברך נמי על מצות שזו היא גמר המלוה הילכך ממילא אם סח והסית דעתו לרין לחזור ולברך גם להניח על הש"ר [הראש"ש]: (לב) לחזור ולברך. ונתן (לד) שימשמש או בשל די להזיז ממקומו [6] ויחזק הקשר ובה מחזור ברכה להניח גם על הש"י ודומה כאלו הניח עמה הש"י והש"ר מכופים זה לזה (לה) ואם בירך בלא משמוש ימשמש

שער הציון

(כ) מ"א [1] (כ) פמ"א: (ג) ב"ח מ"א: (ד) פמ"ג: (ה) רמב"ם [2] (ו) מ"א: (ז) אר"ח: (ח) ב"ש פשוט: (ט) פמ"א [3] (י) דביסקא דעתא לכו"ע אפילו דיעבד חזר ומנרן: (יא) אר"ח גם בלק"ט: (לב) א"ר ואר"ח: (לג) פשוט: (לד) מ"א ועיין בנראה"ם שהארין ויחזק שיטת הר"ח: (לה) פמ"ג ואר"ח: ימשמש

1. פסחים ז ע"ב קיט ע"ב, מגילה כא ע"ב, סוכה לט ע"א, נדה סג ע"א.

2. צ"ע למה זה לא מובא בס"ח בענין ציצית.

3. רש"י פסחים ז ע"ב.

4. צ"ע מיהם אותם אחרונים, שכן המקור לתוכן דבריו כתוב באגור, ז"ל, בשם מהר"י מולין שיש לברך להניח בקמ"ץ תחת הה"א אבל לא בפת"ח, ודג"ש אף כי אין חילוק במשמעות מ"מ ראוי לברך בלשון הכתוב כמו (יחזקאל מד ה) לְהַנִּיחַ בְּרַכָּה אֶל בֵּיתְךָ וכו', טובא איכא בינייהו ואדרבה הרי הם כשני הפכים שכשהוא בקמ"ץ והוא כמו להניח, שרשו נו"ח, שענינו נח כמו ותנח התיבה, וכשהוא בפתח הוא כמו "אחזיכם אחד הניחו אתי" שרשו ינ"ח, שענינו הנחה ועזיבה כמו ויניחנה מחוץ לעיר, עכ"ל. אמנם ע"י ט"ז סק"ו שהעיקר כדברי מהר"י מולין, ולכן למסקנה אם שניה, לא צריך לחזור ולברך.

5. והנה יש לדעת שזה מח' ראשונים איך ללמוד את דברי הרמב"ם, שלצד א' מאחר ועיקר המצוה היא הקשירה, אזי יש להצמיד את הברכה לקשירה כמה שאפשר, ולכן מניחים אותו על הזרוע ואז מברכים ואז מהדקים. ולצד הב', עצם ההנחה על הזרוע הוא חלק בלתי נפרד של המצוה, ולכן צריך לברך קודם ההנחה, ומסיק הב"י כצד הא'.

6. ז"ל הגמ' (מנחות לה ע"ב): תפילין מאימתי מברך עליהן. משעת הנחתן. איני, והא אמר רב יהודה אמר שמואל, כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן. אביי ורבא דאמרי תרווייהו, משעת הנחה ועד שעת קשירה, ע"כ. והנה יש להסתפק בכוננת אביי ורבא, האם רק באו לבאר היכי דמי "עובר לעשייתן" בתפילין, וממילא באו לדייק שצריך שתהיה הברכה סמוכה למצוה ככל האפשר, או דילמא באו רק ללמדינו שעובר לעשייתן כוונתו לפני ולא אחרי. ועי' רמב"ם (תפילין פ"ד ה"ו): לפיכך צריך לברך על התפלה של יד אחר הנחה על הקיבורת קודם קשירתן, ע"כ. היינו שיש צורך לקרב הברכה למצוה כמה שאפשר ואתיא כהצד הראשון וזהו מקורו של המג"א [הרי הוא חידושו של הב"י]. אמנם ע"י ברש"י פסחים ז ע"ב ובמנחות שם, דלכאורה מדוייק מדבריו דלא ס"ל הכי.

7. ע"כ לשון הפמ"ג.

8. ט"ז.

9. לשון הפמ"ג היא "ולא בגילוי ראש אלא יכסה בטלית", וצ"ע אם יש מקום לדייק בדברי המ"ב שבדווקא כתב "שיהיה מכוסה" דהיינו שלא לעשות מעשה לכסות הראש כגון ע"י כובע וכיו"ב בין הנחת תפילה של יד לשל ראש בגלל "הפסק" ולכן הוא שאומר שיהיה עטוף בטלית מעיקרא והי"ע, ועי' לקמן (לה ע"ב הערה 6).

10. ע"י רא"ש (הלכות קטנות אות טו) דאפילו יהא שמייה רבה וקדושה אסורים.

11. מכאן ואילך הוא מהמג"א.

12. מקור דבריו, ע"י מנחות לו ע"א: הסח בין תפילה לתפילה עבירה הוא בידו. ועי' שם תוס' ד"ה סח [ע"י עוד תוס' חולין פז ע"א ד"ה ומכסי], ז"ל, שמא שאני תפילין שמצוה אחת הן וכו', ומיהו מסתברא דכיון דיכול לפטור בברכה אחת אין לו לדבר בינתים כדי שיהא זקוק לברכה שניה וכו', וכיון דיכול לפטור עצמו מברכה שניה, קרי לה ברכה שאינה צריכה, עכ"ל. ומשמע מהרמב"ם (תפילין פ"ד ה"ו) כדברי התוס'. והוא דלא כפי' רש"י שכ' שם רק "ולא ברך על של ראש, אלא סמך על ברכה ראשונה" עכ"ל, פי', שעיקר טעם האיסור להפסיק בין תפילה לתפילה הוא שלא בירך על תפילה של ראש, ולכאורה משמע מכאן דלא ס"ל שיש בזה איסור של גורם ברכה שאינה צריכה. למימרא שהענין תלוי במחלוקת ראשונים, ואם כן צ"ע דברי המ"ב, שכן הטעם "כי גורם ברכה שאינה צריכה" היא תלויה בב' צדדים בראשונים, ומ"ט דהמ"ב שסתם ולא נתן מקום להקל במקום צורך או במקום מצוה.

ע"י לקמן סי' רטו ס"ד מג"א סק"ו שהמברך ברכה שאינה צריכה זה איסור דרבנן, וי"א (הרמב"ם) שהוא אסור מן התורה, ועיי"ש במ"ב סק"כ שנוקט שהעיקר כדברי האומר שהוא מדרבנן [ויש להדגיש שמקור לאיסור להפסיק בדיבור הנ"ל שע"צ סק"ה הוא הרמב"ם]. ועיי"ש במג"א שהביא ב' דעות אם מותר לגרום ברכה שאינה צריכה כדי להרבות ברכות בשבת כדי להגיע למהא ברכות. וכן צ"ע אם המחייב עצמו לברך ברכת הנהנין הפעם נוספת ד"מ כגון שמשנה מקומו מסיבה כל שהיא, הפסיקתו ומחייבת ברכה חדשה (כגון שרבו קרא לו וכו'), האם גם זה יהיה אסור כגורם ברכה שאינה צריכה, והאם יש בו את כל החומרות הנזכרים כאן.

והנה ביחס לגורם ברכה שאינה צריכה, אם הפסיק בין של יד לשל ראש, ושמע ברכה מאחר, והוא התכווין להוציאו בברכתו, אפשר דאין בזה איסור, שכן לא גרם עוד ברכה.

13. עיי"ש במג"א שמקורו בתרומת הדשן המובא בב"י, שמביא את דברי התוס' הנ"ל, ושם הדברים לא ברורים לאיסור שלא במקום ברכה, שהרי כותב בלשון "שמא". ואם כן הוא, קשה מאד יהיה לומר שלפי"ו יהא אסור לענות לרבו או לומר אמני יהא שמייה רבא וכו' מטעם זה, שכן מהיכי תיתי שיהיה בזה משום הפסק, אם אין ברכה להפסיק בה. ולמעשה נלענ"ד שאם הניח של יד, ושמע קדיש, יכול לענות "יהא שמייה רבא" ואחר כך להרים את של יד ולהניחו עוד פעם, ואז להניח של ראש (כדלקמן סק"ו), ועי' שם לד ע"א הערה 3). ועי' פמ"ג (אש"א סק"ד), ז"ל: בחול המועד דאין מברך מותר אמני יהא שמייה רבא, אבל שיחה בטילה עבירה וחזור נמי מעורכי מלחמה, וצ"ע למה לא מובא במ"ב.

המשך בעמוד לד ע"ב

1. אם בדחבירו מתכוין להוציאו שרי, לכאורה צ"ע אם כאשר חבירו מתכוין להוציאו באיש"ר יכול לענות.
2. עי' ארה"ח שחולק.
3. עי' רע"א שנטה לאסור, ולא הביא עצה כזו.
4. עי' תוס' המובא בבאר הגולה (ברכות כא ע"ב ד"ה עד) שיש צד שאם יצא ידי חובתו הוי הפסק, ולכן למעשה אם יש חיוב אז יש ספק אם קיימו. ועי' לקמן סי' נד סק"ב.
5. לא מצאתי מה המקור לד"ז להצריך לכרוך על הזרוע או על האצבע חוץ מהאריז"ל, וצ"ע, שכן באותו מקום כתוב לעשות ג' כריכות ליד התפילין עצמם כעין ש', ולכסות התפלה של יד עם הטלית, ואת זה אינו מביא כאן.
6. מכאן הוא מהמג"א ולא הט"ז, ועי' לשון האריז"ל הו"ד במלואים אות (א).
7. עי' מלואים אות (א) פסקא ד"ה ומורי ז"ל.
8. עי' לעיל לב ע"א הערה 1.
9. עי' מלואים אות (א).
10. לב הארץ סי'.

המשך מעמוד לג ע"ב

השחיטה, ובלבד שיהא סמוך לשחיטה. ואם שחט בבית המטבחים, שהוא מקום מטונף, יברך ברחוק ד' אמות קודם שיכנס לשם, ולא ידבר עד אחר השחיטה. מאיר הדעה: וכשימצא כשר מברך כו' - י"א דאפילו בכשרה, אם שכה ולא ברך קודם השחיטה יברך אחר השחיטה, דכל מצות שלא ברך עובר לעשייתו מברך אחר עשייתו. אכן בכרכת הנהנין, אם עבר ואכל, הואיל ואידחי אידחי ולא יתחייב עוד בברכה ראשונה. ויש חולקים דאינו חוזר ומברך אחר עשייה, אבל אם נטל הלולב בידו בלא ברכה בכל זאת צריך לברך אחר כך כל עוד לא נענע משום דהמצוה לא נגמרה, אבל בעלמא דלא שייך האי טעמא אינו מברך, וה"ה במילה. וכל ספק ברכות להקל (ש"ד). וי"א דתוך כדי דיבור אחר השחיטה יברך, ויש חולקים אפילו תוך כדי דיבור, ואם נזכר באמצע שחיטה קודם רוב ב' ורוב א' יש את אותה המחלוקת אם לברך או לא (ש"ד). ויש אומרים כיון שחז"ל תקנו הברכה לפני השחיטה לא משנה אם ביטלה מתוך שוגג אונס או מזיד, אין לברך אחר כך. והנה להלכה אמנם הרמ"א מיוסד על הי"א הראשון בש"ך, אבל העיקר בזה הוא כדברי בעל השו"ע (רע"א).

ולפי זה יתבאר בפשיטות דבתפילין כל רגע ורגע שהו עליו יש מצוה, ולכן אפשר לברך.

20. תפילין פ"ד ה"ו.

14. זה לשון הארה"ח ב"לב הארץ", ויש ליוהר לכתחילה אפילו מלקרוץ בעיניו, ע"כ. ועיי"ש במאיר הארץ, שמציין להלכות קטנות (של רבי יעקב חגיו) ז"ל: שאלה: רומז בעיניו מורה באצבעותיו אי הוי הפסק בין תפלה של יד לשל ראש. תשובה, אין ענין לכאן, אי דיבור כהרהור דמי דאפי' לא יהיה כדיבור שח בין תפילה לתפילה לאו דוקא דבור אלא כל שהסח דעתו מהם מברך שתים. וכן הובא בבאר היטב, אבל משמע מהארה"ח ומ"ב שבדיעבד אינו נחשב להפסק.

15. לי נראה, דתפילין של ראש חלוק מציצית [כדעת המהר"ם המובאת במג"א], ולכן לפי המג"א חייב לברך, ולהט"ז לא. ואם כן, צ"ע אם יש לכתחילה להפסיק כדיבור, מכיוון שזה רק ספק גורם לברכה שאינה צריכה. ובדעת המהר"ם (מג"א שם) משמע שמותר לגרום לזה, וצ"ע.

16. עי' דבריו לעיל לג ע"ב הערה 10.

17. התיבות "להזיזו ממקומו" הם תוספת של הארה"ח, ואינם במג"א.

18. וכן הוא בט"ז, וצ"ע מ"ט השמיטו בשעה צ"צ.

19. אש"א סק"ב.

עי' יו"ד סי' יט ס"א: השוחט צריך שיברך קודם: אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה וכו'. הגה: ואם שחט דבר דאתליד בו ריעותא וצריך בדיקה, ישחטנו בלא ברכה, וכשימצא כשר מברך על

הלכות תפילין סימן כה

לד באר הגולה

י (לג) יאם סח (י) לצורך תפילין (לד) אינו חוזר ומברך * א"ם שמע קדיש או קדושה בין תפלה של יד לתפלה של ראש (לה) לא יפסיק (לו) לענות (יא) [ת] עמהם אלא (לז) שותק ושומע ומכוין למה שאומרים: יא אחר שקשר של יד על הזרוע יניח של ראש (לח) קודם שיכרוך (יב) [ט] הרצועה סביב הזרוע יא שומר מי ששאר להוציא תפלה של ראש (יג) [י] מהתיק עד שתהא תפלה של יד (מ) מנוחה: הגה ואלו ששנינו לפניו חוץ למיק (מא) לא יתקן לפתוח התפלה של ראש עד אחר הנחה של יד (מהרי"א ומהרי"ן בן חביב) יש מי שכתב להניח של יד מיושב ושל ראש מעומד

שערי תשובה

באר היטב

ועיין ב"ח ושו"ת בית יעקב ב"ח פ"ח והנחתו לעיל סי' ח' ע"ש: [ח] עמהם. עיין בה"ט ופנינים מאירות ח"א סי' ג"ט דעמו שמוחר לענות אמן אחר ברכת חבירו על התפילין לכתחלה אע"ג דלקדים וקדושה לא יפסיק מ"מ אמן הוא קבלה דברים שמתאמין בה' שגזרו להניח תפילין לא היו הפסק אמן של"ח אף לקדש וקדושה פוסק יש למחוק עליו לענין עניית אמן ע"ש. ומ"ש בשם דרכי נועם לענין להפסיק בעניית קדוש וקדושה ואמן בין משי"ל לשי"ר בתפילין של ר"ח כ"כ בצנור שור בטוטה דף מ"ד ע"ב ע"ש: [ט] הולוטה. עיין בב"ח עיין בב"ח ע"ש האר"י ז"ל וכו"כ הרשב"י בשו"ת ח"א סי' מרכ"ג וכמו בצנ"י שכן המנהג בכל מקום. וכמו בצנ"י מ"מ אמנם נראה שאם אחר שפירך שמע קדוש או קדושה ואם לא יכיר יהיה לו פנאי להניח של ראש ולענות דשי לעשות כן ועדך טפי למעבד הכי וכן נהגתי עכ"ל: [י] מהתיק. עיין בב"ח עיין לקמן סימן י"ח וכו"כ הרשב"י בשו"ת ח"א סי' מרכ"ג בשם שמואל מהרי"י מולחין מי ששכח ולבש ש"ר קודם ש"י אין לרפך להסירה כיון דלא יד מנוחה והוכיח כן מבי"ט סי' כ"ו ע"ש וכו"כ בשאלת יעקב סי' קכ"ה וזה שלא כעול הלכות קטנות סי' י"ג ומ"מ גם הוא כתב שאם לבש ש"ר לפני שלא היה לו ש"י ואח"כ נודמן לו ש"י א"ל להסיר ש"ר קודם הנחת ש"י ע"ש. ועי' בשלמי צנור בשם מהר"ח שכתב מורי ז"ל היה נזהר שלא להוציא משי"ר מן הכיס עד שיניח ויקשרו חש"י סביב הזרוע נקשרת במקום הקשר ואח"כ לא היה חושש מלהוציא חש"י אף שפירין לא הוקף צרוע עומד. ובפי הטעם שכתב המ"א אפשר דאף ע"י אחר אין להוציא ש"ר עד שיניח של יד ע"ש. ועי'

ביאור הלכה

* אם שמע קדיש וכו'. עיין במ"ב בס"ק ל"ו דאם פסק וענה חוזר ומברך א' ועיין בח"א שכתב בפשיטות לדקדק לרפך לברך שמים על השי"ר ולהמחיר לא יברך כ"א ע"מ ובצוה"ח הכריע דבזה אפילו לדין דנוהגין כר"מ לא יברך כ"א ברכה אחת והוא על מצות עי"ש מילתא בעתמלא. כתב בה"ט ז"ל אם חבירו מכין והולויהו בצרכת תפילין וגם הוא מכין לנחת דרשאי לענות קדיש או קדושה ואינו נראה דהלא יזכר שכתב חבירו אינו עדיף מאם מכין לענומה ונברכת עמו אם פסק אפילו לאח"כ חוזר ומברך ואינו יוצא בברכה ראשונה וא"כ הוא גורם ברכה שאינה נכריה ועיין בא"י שמוכת כדבריו ועיין בפי"ק ס"ו סי' קמ"א סק"ט וכו"כ סק"ח שם בא"ד ועוד תמוה פסק הרוקח ע"ש. ואפילו הרוקח יאמר דענין תפילין לא הוקף צרוע עומד שם אמר על גולה דאפילו דביעבד יש להחמיר בה ולחזור ולברך ואפילו אם חבירו הניח כבר התפילין שלו בשעה שהוא מפסיק ועב"פ לכתחלה צדאי אסור להפסיק בה בין

יד כשואמר שנית להניח ט"ו: (י) לצורך תפילין. ולכתחילה אסור. מיהו אי לא כגי בלא"ה מותר להסיח מ"א (יא) עמהם. ואפ"י לענות אמן על ברכת תפילין שפירך אחר לענומה אסור דבר שמואל סימן קמ"ב ואם פסק וענה מחלוקת בין הפוסקים אם חוזר ומברך. וט"ו פסק דא"ל לחזור ולברך. וכו"כ דבר שמואל סס. ועיין בשו"ת פנים מאירות חלק א"ח סימן י'. וכמו המ"א ומ"מ דהמניח ח"ה יצ"ל ברכה רשאי לענות דליכא אסור אלא משום שגורם ברכה והכא אין כאן ברכה ע"ש. לפי"י מותר לענות קדיש וקדושה ואמן בין תפלה לתפלה בתפילין דר"מ הואיל ואין מברכין עליהם. וכו"כ בהדיא בשו"ת דרכי נועם חלק א"ח סי' י"ד. גם ז"ל אם חבירו מברך על התפילין והוא מכין לנחת בצרכת חבירו וגם חבירו מכין להוציא דרשאי לענות קדיש וקדושה וק"ל אצל שיחת חולין לעולם אסור וכו"כ דרכי נועם סס. ועיין בע"מ ס"ק י"ב ועיין סי' ל"א ס"ק ג' מש"ס: (יב) הרצועה. ובכוונת"י איתא שהאר"י ז"ל כרך קודם שהניח של ראש וע"ל סי' ג"ו ס"ק ט"ו מש"ס: (יג) מהתיק. ויניחם בחיק באופן שא"י לשל ראש שיצא קודם ט"ו. הנהג"ג כתב בשם רבו דאין קפידא אלא כשמינית עמו מוציאה מן החיק קודם שיניח של יד אבל אדם אחר צעוד שחבירו מניח תפלה של יד מוציאה ומחיר לו תפילין משנה ברורה

יתמשש אחר הברכה ועיין בב"ח מה שכתבנו בשם הגרע"א בזה: י (לג) אם סח. ואפילו (לו) אם סח בין ברכת להניח ובין הנחת התשי"י ג"כ דינא הכי: (לד) אינו וכו'. אבל לכתחילה אסור להסיח בין ברכת להניח עד אחר הנחה של ראש (לז) אפילו בדברים שהן לצורך תפילין אם לא היכי שא"ל בענין אחר. (לח) אף צוה"מ שאין מברכין אפשר דיש להקל לכתחילה בדברים שהם לצורך תפילין: (לה) לא יפסיק. ואפילו לענות אמן על ברכה זו גופא כגון לענות אמן על ברכת תפילין שמברך אחר אסור אם לא שחבירו מכין להוציא בברכה זו לתשובה ד"ש והגרע"א חידושויו דלא כפ"מ ע"ש: (לו) לענות עמהם. ואם פסק וענה איש"ר או קדושה או ברכה (לט) או ששנה אמן על אזה ברכה ששמע (מ) חוזר ומברך ועיין בב"ח. ובצוה"מ או המניח תפילין דר"מ וכו"ל שמינית בלי ברכה (מא) יש להקל ולהפסיק לעניית

איש"ר וקדושה וברכו ואמן אף (בצ"ל) אח"כ יזו השי" ממקומו קודם שיניח הש"ר כדי שיהיה הוי"ה אחת לשניהן: (לז) שותק ושומע. דהשמיקה כענייה (מג) לענין לנחת י"ח אבל לא שיחשבה הפסקה: יא (לח) קודם שיכרוך. הטעם (מד) כיון שברכת להניח חוזרת גם על של ראש כני"ל בס"ק ל"א וכו"ש להמחיר לעיל בס"ה דס"ל דאינו מברך אלא אחת ע"כ ימעט הפסק כל מה שיוכל והכריעה סביב הזרוע אינה מעיקר הדיוקן ע"כ טוב לאחר אומה עד שיניח של ראש ובספר כוונות האר"י ז"ל כתוב שיהיה נוהג לברוך השצנעה כריכות סביב זרועו תחלה נאכל (מה) לא הג' כריכות שעל האצבע עמפני שהוא סובב כיון דלכתחלה גם הכריכות הוא מצוה לפיכך אין זה הפסק (מו) וכן המנהג בצ"מ ועיין בשו"ת משכנות יעקב סימן כ"ח דעמו ג"כ כמנהגו לברוך קודם על הזרוע לחיוב דבלא"ה לא מתקיים ואינו נקרא קשירה ע"ש כתב בצנ"י מ"מ אם שמע קדיש וקדושה אחר שפירך על של יד ואם יכיר לא יהיה לו פנאי להניח שי"ר ולענות יניח ש"ר קודם הכריכות (מז) אם יכול להדק במקום שלא ימשי' ממקומו: (לט) שאסור וכו'. היינו (מח) אפילו אם יצאה להוציא השי"ר והשי"י שניהן צוה מן התיק דבזה אין מעביר על המצות אפ"ה יש לזהר כי יש צוה טעם ע"פ הקבלה כמשי"ר צ"ל וכו"ש להניח השי"ר מיד ולהתעסק בהוצאת השי"ר מדינא אסור: (מ) מנוחה. ר"ל שמתהי מהרודקת יפה על הזרוע וזו מותר (מט"ז) אפי' קודם ששנה השצנעה כריכות. ואם אחר יוכל להוציא ולחקן ש"ר צעוד שחבירו מניח של יד הפמ"ג ממחיר ואר"ה מיקל ע"ש: (מא) לא יתקן. ר"ל (נ) אפילו אם צעם חיקון השי"ר לא יניח השי"ר ג"כ מידו אפ"ה (נא) כשמניח אח"כ השי"ר להניח השי"ר הוי כמעביר על המצוה

שער הציון

(לו) פמ"ג: (לו) מ"א: (לח) פמ"ג ואר"ה: (לט) הרא"ש בה"ק: (מ) לבש וי"ט ומ"א וא"ר ומ"א ור"ה"ם ור"ה"ם ועוד הרבה אחרונים ע"ש דלא כח"ר: (מב) אר"ה ע"ג: (מג) ט"ו: (מד) ט"ו: (מז) הרא"ש (מה) פמ"ג: (מח) אר"ה"ם: (מח) אחרונים: (מט) פמ"ג: (נ) פמ"ג: (נא) מ"א:

הלכות תפילין סימן כה

(אגור בשם הזוהר סימן פ"ד) (ובמידות אלו לא נהגו כן אלא (מב) שתיין (יד) [יא] מעומד: יב * ק"א) מניח תפילין כמה פעמים ביום צריך לברך עליהם (ג) בכל פעם. (מד) [גשמטו (מה) ממקומם וממשמש בהם להחזירם למקומן צריך (טו) [יג] לברך: הגה ואם מחזר א' מהם יצרך כמו שמיני חפלה אחת כלקמן סי' כ"ו) (דברי ע"מ) "היוזם ממקומם אדעתא להחזירם מיד (מו) צריך לברך: הגה * וי"א (טז) [יג] (מז) שלא לברך (טור סימן ט' * והכי נהוג וכבר נמסר לעיל סימן ח' סעיף י"ד): י"מי שמיני תפילין (מח) של יד ובירך ובתחלת (יז) [יג] ההדוק * נפסק הקשר של יד והוצרך

ק פסוק מ"ו וכו' ר ה"ל"ש בס' ר"י והאור ש' ד"ט יוסף ת שלמה מהר"ק ק"ג

שערי תשובה

באר היטב של ראש אין קפידא ע"ש. ועיין בספר משנת חסידים דף נ"ז וצ"ע: (יד) מעומד. כתב הכנה"ג בכללי הפוסקים כל דבר שבעלי קבלה חוזה מולקין עם הגמרא הלך אחר הגמרא והפוסקים מיהו אם בעלי קבלה ממתיין יש להחמיר ג"כ. ואם לא הוזכר בגמרא ובפוסקים אע"פ שזכר בקבלה אין אנו יכולין לכוף לנהוג כן ע"ש ונח"א: (טז) לברך. ושלמה כתב דלא נהגים האידנא לברך כשנשמתו ממקומם משום דבשעת חפלה מסתמא אינו מסיח דעתו מהם והיו כחולקין ע"מ להחזירן מ"א. [ובספר אליהו רבה פסק דעת הש"ע והב"א ר"איה לדבריו ע"ש]: (טז) שלא לברך. אבל אם מולקין ליכנס לבית הכסא צריך לברך לכו"ע דהא אין רשאי לילך בהם לכה"כ ואדחי ליה וה"ה אם לא היה דעתו לחזור מיד צריך לברך צ"ח ע"ת ע"ו. וכתב המ"א ואפשר לומר דכשבה"כ אין רחוק כמו בה"כ"ס שלהם שהי' בשעה א"ל לברך וא"כ אין חילוק בין בה"כ"ס למקום אחר ולכן חתם רמ"א כאן ע"ש. ודע הא דכתב רמ"א וי"א וכו' קאי נמי אהא אם מסירן לגמרי כי לענין זה שזה אם היוזם ממקומם או הסירן לגמרי לחזור ולברך דעשיית הקשר אינו הפסק כיון שהוא מענין המנוחה. קשר ומניח דשפיר עולה לו הנצרכה שעשה חפלה דעשיית הקשר אינה

משנה ברורה

הנלוט: (מב) שתיין מעומד. עיין במ"א שרואה להכריע בהנחה של יד מהיה מיושב והצרכה מהיה בעמידה אבל בא"ר בשם רש"ל בתשובה סימן צ"ח כתב דמי לנו גדול מר"ש מקיטין אחר שלמד קבלה היה מתפלל כתינוק צ"ן ויזמו דמי שלא יכול להשיג סודה על כיון יוצא לקל"ץ בנטיעות ע"כ (נב) יהיה הצרכה והנחה בעמידה וצב"אור הגר"א הוכיח דגם לפי הוזהר מותר להניח התש"י בעמידה ע"כ"ל"ץ לזו מהמנהגו. כתב הכנה"ג בכללי הפוסקים כל דבר שבעלי הקבלה והוזהר מולקין עם הגמרא והפוסקים הלך אחר הגמרא והפוסקים מיהו אם בעלי קבלה ממתיין יש להחמיר ג"כ. ואם לא הוזכר בגמרא ובפוסקים אע"פ שזכר בקבלה אין אנו יכולין לכוף לנהוג כן (ג) ודין שאין מוזכר בהיפוך בש"ס ופוסקים יש לילך אחר דברי קבלה וגם במקום שיש פלוגתא צ"ן הפוסקים דברי קבלה יכריע: יב (ג) בכל פעם. אפילו אם כשילקין (נד) היה דעתו להחזירם ח"ק ואפילו אם (נה) לא שינה מקומו כלל בימים. והרמ"א בסמוך פליג ע"ו. ואם בשעת צרכה היה דעתו שאח"כ יסלקם וחזור ויניחם מוכח מדברי המג"א לעיל בסיומן ח' סקט"ו דלכו"ע אין צריך לחזור ולברך: ממקומם משום דבשעת חפלה מסתמא אינו מסיח דעתו מהם והיו כחולקין ע"מ להחזירן מ"א. ווא"כ (נו) אותם שהולקין לפעמים עד תלוות בתפילין אם נשמתו ראו לברך. והח"א כתב דלף בשעת חפלה אם נשמתו המצרך לא הפסיד. ומ"מ (נז) נראה דלמעט צרכות עדיף: (מה) ממקומן. דוקא כולן או רובן אבל מתקנא על לדרך להחזירן על מקומן אין צריך לחזור ולברך. דכיון שהיוזן ממקומו היו כמו שהסירן לגמרי: (מו) שלא לברך. כיון דהיוזן על דעת לחזור משא"כ נשמתו מעלמן אמרינן דח"ק שששמת אודא ליה המנוחה ולהכי שתיק ליה הרכ להמחבר שם. ודע עוד דה"ה (נח) אם הסירם לגמרי אדעתא להחזירם מיד פליג נמי הי"א ואפילו אם (נט) שינה מקומו בימים ופסקו החזרוים כן. ואם (ס) לא היה דעתו להחזירם מיד רק גלחתי וזמן אפילו אם אח"כ לבשן ח"ק או שהיה דעתו להחזירן ח"ק ואח"כ (סא) נשתחא הדבר. והסיוס דעתו בימים לכו"ע צריך לחזור ולברך. וכן (סב) אם חלץ לנכות לכה"כ"ס אפילו היה דעתו לבשן ח"ק צריך לברך לכו"ע דהא אין רשאי לילך בהם לבית הכסא ואדחי ליה וכמ"ש בסיומן ס"ה וכתב הח"א דה"ה כשחולקין שצריך להפיק כיון דלמחר להפיק כיון צריך לחזור ולברך: (מח) של יד. וה"ה (סג) בתפילין של ראש דינא הכי:

שערי הציון

(נב) וכן הסכים הפמ"ג: (ג) ש"ע: (נד) בצ"י: (נה) דלפילו היזם חזר ומתקן: (נו) פמ"ג: (נז) ע"מ וט"ו וא"ר: (נח) מ"א לעיל בסיומן ח' בס"ק י"ח: (ס) מ"א: (סא) פשוט: (סב) עיין בכה"ל שפירמתי היטב: (סג) ח"א:

בשומע יעבן ח"ג סי' כ"ו שהנאמי לקמן סי' מ"ט ע"ש: [יא] מעומד. עיין צה"ט ועיין בשו"ת ח"י סי' ל"ו שהביא מתשובת הרדב"ו דדין שאינו מוזכר היסרן בש"ס ופוסקים יש לילך אחר דברי קבלה וגם במקום שיש פלוגתא צ"ן הפוסקים דברי קבלה יכריע ע"ש: [יג] לברך. ענה"ט ועיין בש"ה דמחלק צ"ן מי שזוכה תפילין כל היום וגם מו"מ שלו בתפילין שפיר היו היסרן דעתו שנשמת ע"ש: [יג] שלא לברך. ענה"ט ועי' לקמן סי' י"ג בצ"א היטב סק"ג שהביא מניחת ורד"ס וכתב דלמג"א סי' כ"ה משמע דל"ש לברך. וכבר נכתבו מזה בסי' ווא"י ע"ש ועיין שפיר שזמן כלל א' סי' ט' מ"ש מה על דברי גינת ורד"ס ובסי' י"ג יתבאר בעוה"מ: [יד] ההדוק. עיין צה"ט ומ"ש וי"פ המג"א כו' וי"א דהמג"א לאו ממעמאל דהט"ו אחי ענה אלא משום טעמא דכתב לעיל שנשמתו דמה"ו שאין לטוש התפילין רק בזמן חפלה לא היו היסרן הדעת ווא"כ לדעת הש"ע והא"ר שכתב לעיל סק"ג ע"ו גם מה יש לברך. וגם ג"מ נמי שזוכה תפילין כל היום דגם שלי"ה מודה כמ"ל. גם דברי המג"א צ"ע מה דמדמה נפק לנשמתו אליבא דמ"ש שלי"ה שגראה שלפי הטעם דשלי"ה יש לחלק ביניהם. ועיין בא"ר שצ"ל משמע דהט"ו יש להקל כמסק ברכה. ואם נפסק הקשר ורואה להניח תפילין אחרים י"ל דהכל מודים

ע"מ: (יז) ההדוק. ר"ל קודם שנעשה המנוחה כמקנה"ה מש"ה א"ל וכתב ט"ו מזה יש ללמוד נמי שיש צדו תפילין צ"ל קשר ומצרך ועושה

ביאור הלכה

שצדו מולאו בצרכות * א אם מניח תפילין וכו'. עיין במ"ב במ"א אם בשעת צרכה היה דעתו וכו' ואף דהמ"א איירי שם לענין ליציא פשוט דה"ה לתפילין דהגמרא בנמנות מ"ג מדמי להו להרד"י ע"ש * וי"א שלא לברך. עיין במ"ב שהעסקתי בהולקין ליכנס לכה"כ דלרין לחזור ולברך אף דהמ"א ספוקי מספקא ליה לענין בה"כ"ס שלנו שאינם רחוקין כבר כתב המ"א דלא שצדיקן שפיקוחא דכל הני גדולים [הב"ס והע"מ וט"ו וא"ר] משום ספקיא דמ"א וגם עיקר סברתו דחו אותה עיין בנדרוש' רע"א ובספר ארלות המ"א וכן ראימי עוד חז"ל נביאים כולם שבגטון אחד דלרין מה לחזור ולברך ולכן אף שהפמ"ג והדה"ה העתיקו את דברי המג"א המצרך שז"ל לא הפסידו ונפטר שהגר"א ז"ל מסכים לדעת המחבר דכלל גוויי צריך לחזור ולברך * והכי נהוג. כתב צה"ר"ח דאם חתן התפילין כסמם אם חתן הש"ל יד והשל ראש צריך לחזור ולברך ואם נשאר עליו התש"י או הש"ר אין צריך לברך דעדיין לא אסח דעמיה מן המנוחה אבל אם היה דעתו שלא להחזירם מיד רק לח"א אף שנשאר עליו חפלה אחת צריך לחזור ולברך. ולמד כ"ו מעליל סימן ח' שנשאר עליו ט"ר כן כהא נשאר עליו חפלה אחת ע"ש. ונראה פשוט דהחולקין בחוץ החפלה אפילו בתמחא דינו כחולקין ע"מ להחזירן וא"כ אם חלץ לילך בחוץ להשתין מים אין צריך אח"כ לחזור ולברך: * נפסק הקשר. ואם נפסק ההלכות של

(מד) נשמתו. כתב שלי"ה ה"ה דלא נהיגי האידנא לברך כשנשמתו (מז) ע"מ להחזירן דלפסק ההג"ה בסמוך דאין לחזור ולברך. וא"כ (נו) אותם שהולקין לפעמים עד תלוות בתפילין אם נשמתו ראו לברך. והח"א כתב דלף בשעת חפלה אם נשמתו המצרך לא הפסיד. ומ"מ (נז) נראה דלמעט צרכות עדיף: (מה) ממקומן. דוקא כולן או רובן אבל מתקנא על לדרך להחזירן על מקומן אין צריך לחזור ולברך. דכיון שהיוזן ממקומו היו כמו שהסירן לגמרי: (מו) שלא לברך. כיון דהיוזן על דעת לחזור משא"כ נשמתו מעלמן אמרינן דח"ק שששמת אודא ליה המנוחה ולהכי שתיק ליה הרכ להמחבר שם. ודע עוד דה"ה (נח) אם הסירם לגמרי אדעתא להחזירם מיד פליג נמי הי"א ואפילו אם (נט) שינה מקומו בימים ופסקו החזרוים כן. ואם (ס) לא היה דעתו להחזירם מיד רק גלחתי וזמן אפילו אם אח"כ לבשן ח"ק או שהיה דעתו להחזירן ח"ק ואח"כ (סא) נשתחא הדבר. והסיוס דעתו בימים לכו"ע צריך לחזור ולברך. וכן (סב) אם חלץ לנכות לכה"כ"ס אפילו היה דעתו לבשן ח"ק צריך לברך לכו"ע דהא אין רשאי לילך בהם לבית הכסא ואדחי ליה וכמ"ש בסיומן ס"ה וכתב הח"א דה"ה כשחולקין להפיק כיון דלמחר להפיק כיון צריך לחזור ולברך: (מח) של יד. וה"ה (סג) בתפילין של ראש דינא הכי:

1. עי' מלואים אות (ד), ועי' בדברי הוזהר שהאגור מביא, והוא במלואים אות (ק), אבל הוא כמ"ש לעיל הערה לב ע"א 1 שלא מצאתי בדבריו רמז לחיוב זה.

2. עי' שע"ת בשם שו"ת חכם צבי (סימן לו), ז"ל: אפי' אם היו דברי הוזהר היפך מהפוסקים לא היה לנו להניח דברי הפוסקים בשביל דברים האמורים בסתרי תורה, כי אין לנו בדינים והוראות עסק בנסתרות, זולתי במקום שיש מחלוקת בין הפוסקים אז נכון לסמוך על הכרעת הוזהר וכן כתב הרדב"ז (ח"ד סי' לו, ח, ועי' לקמן לה ע"ב הערה 1). [יש לשים לב שמה שהרדב"ז מביא בתורת מקור להכריע בענין זה הוא "ספר המוסר" הוב"ד לקמן לה ע"א הערה 13] ולא הוזהר"ק.

ועי' אג"מ (אורח ח"ד סי' ג): מה שכתבו האחרונים [היינו הרדב"ז הנ"ל] שכל מקום שיש מחלוקת, הקבלה תכריע, הוא ס' הוזהר והתקונים שהם דברי תנאים, אבל כתבי האר"י ופ"ח אף שגדול מאד, הוא כאחד מכל הפוסקים שרשאין לחלוק עליו אף בדברי הקבלה וכו'. אין דבריו מכריעים יותר מכל רבותינו וא"כ כיון שאיכא פלוגתא הא ספק ברכות להקל וכו'. [לענ"ד דבריו צ"ע, שכן מה שכתוב לעיל שהקבלה מכריעה, הוא רק לחומרא ולא לקולא, ועוד קשה, שהרדב"ז לכאורה לא עשה כן, והכריע על פי ספרים שאינם דברי תנאים, כגון ספר המוסר, ועי' לקמן הערה לה ע"ב 1 שהרדב"ז מביא מספר "האלקנה".]

3. ז"ל במלואו (חולין, נר מצוה אות לו): קבלתי ממורי מהר"ש ז"ל מלובלין, על מה שאמרו רבותינו ז"ל (סוכה מו א), והביאו הטור בסימן ח', ובבית יוסף בסימן כ"ה, וכן הוא בשו"ע (אורח חיים סי' כ"ה סעיף י"ב) דתפילין כל אימת דממשמש בהן מברך. פירוש, אם זוו ממקומן וממשמש בהן להחזירן למקומן, ואמר, שבזמן הזה שאינן מניחין תפילין אלא בשעת תפילה, אין צריך לברך אם ממשמש בהן להחזירן למקומן, כי בודאי כל זמן שעוסק בדברי קדושה אין זה נקרא מסיח דעתו מתפילין, שגם הם דבר שבקדושה. ודינין אלו לא נאמרו אלא למי שלובש תפילין כל היום, וכל משא ומתן שלו בתפילין, אז שפיר הוא מסיח הדעת. ועוד, דלא חשיב היסח הדעת אלא כשהוא [עומד] בשחוק ובקלות ראש, כמו שכתב הטור סימן מ"ד, ובודאי בבית הכנסת בשעת התפילה ליכא שום שחוק וקלות ראש, ונכון הוא.

4. ע"כ, והוב"ד במג"א.

5. צ"ע, שכן המשך דברי הפמ"ג הם "אלא דלמעט בברכות עדיף", ואמאי רבינו הכניס את דברי החי"א באמצע, וקשה סדר הדברים.

6. כלל יג ס"ו: נשתמטו ממקומן וממשמשם להחזירן למקומן, המ"א בשם של"ה כתב דאין צריך לברך. וכל הפוסקים כתבו דצריך לברך. ונראה לי דהמברך

לא הפסיד, ע"כ. ועי"ש בנשמת אדם שהקשה מלעיל (סי' ח ט"ו), וקשה להבין מהו החילוק ביניהם.

7. צ"ע גדול בלשון "לא הפסיד", עי' עולת תמיד סי' יד סק"ח שזה לשון של רשות. ועי"ש במג"א סק"ה שמדמה את זה לנשים המברכות על מצות עשה שהזמן גרמא. וצ"ע אם כוונת רבינו לומר כאן שזה רשות, או שאין בזה חסרון עכ"פ, וממילא יש לברך.

8. עי"ש בט"ז סק"ד, והוב"ד במ"ב שם סקמ"א שבנשמת רובו צריך לברך. וצ"ע דבר, דהנה עי' לקמן (סי' כו ט"ט משנה ברורה סקל"ג) שאפילו אם נמצא הבית מחוץ למקום התפילין במיעוטו, אין יוצאים בזה מצות תפילין, ועי"ש שמקורו מהט"ו, ואין חולק, וצ"ע שם למה לא מספיק רוב כמו כאן], ולפי זה נראה, שהוא הדין לכאן, שאם נשמטו התפילין ממקומם, אפילו במשהו, ואז לא מקיימים מצות תפילין, וממילא יש לברך, וצ"ע למעשה.

9. אליה רבה סק"ט.

10. למה צריך לנקוט "נשתהא הדבר", הרי כל שהסיח דעתו, דינו כך.

11. עי' ט"ז סק"א, וצ"ע, שכן המג"א כתב כשבית הכסא אינו רחוק כמו בתי הכסא שלהם שהיו בשדה, א"צ לברך, ועי"ש בפמ"ג שמסכים לדעתו. ועי' שבט הלוי ח"ט סי' ג': וכנס להשתין, מנהג העולם שאין מברכים, בפרט בבתי כסאות שלנו.

עי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' ט) שספיקן של המג"א הוא מאחר והביא מלשון "אפשר לומר", וצ"ע אם זה נחשב כ"ספק", ועוד הפמ"ג לומד אותו כודאי, והגרע"א לא חולק עליו בפירוש אלא שמקשה על דבריו.

12. צ"ע שזה הלשון במג"א ובט"ז, ואפשר שהט"ז מדבר במקרה שעושה צרכיו, ואילו מג"א איירי כשכנס להוציא משהו משם. ועי' רמ"א לקמן סי' מג ס"ה שי"א שהרוצה ליכנס לבית הכסא ללא עשיית צרכיו יש לחלוץ התפילין ברחוק ד' אמות, וטוב להחמיר, עי"ש במג"א, שזה אסור מעיקר הדין, ועי"ש במ"ב שמביא פוסקים החולקים על דברי המג"א כדברי הרמ"א.

13. כלל יג ס"ו, וצ"ע בתרתי. א) זה נגד המג"א. ב) האם מאחר ולא נזכר באף אחדא ממפרשי השו"ע עד החי"א, אם זה סימן לכך שלא סברו כדבריו. עוד צ"ע בהלכה זו שלא להפיח בתפילין (עי' סי' לו ס"ב), אם זה איסור ומעיקר הדין או יש לברך שנית כדין בית הכסא. אבל אם זה רק דינו כהידור ובגדר של הסיח הדעת, וממילא יש מקום לומר שלא לברך שנית.

14. וכן הוא בהמשך דבר השו"ע.

15. צ"ע מאי אתא לאשמועינן.

16. כלל יג ס"ה.

1. עי' פמ"ג (אש"א סק"ל), דהיינו קודם אמירת יהי רצון שנשמור וכו'.
2. מקומו של ציון זה של שעה"צ זו צריך להיות לקמן אחרי "הקשר אינו הפסק", שכן עד לשם הוא כולו דברי הט"ז.
3. צ"ע בדברי רבינו, שמביא משמעות דברי השו"ע כאשר הוא לכאורה דין מפורש בב"י.
4. צ"ע, שכן הלכה זו היא שיטת הט"ז והמג"א כאן חולק ע"ז, אבל לפי דברי המ"ב (לעיל סקמ"ד) שהביא את דברי השל"ה (שהובאו בדברי המג"א), אשר מדבריו משמע דהעיקר הוא כמג"א ולא כט"ז, ועוד קשה, שהרי המ"ב עצמו (לקמן סקנ"ב) מביא את דברי השל"ה הנ"ל לענין זה. ועי' פמ"ג אש"א סקכ"ד, שלפי המג"א עשיית קשר הוא הפסק גדול, וצ"ע, שמשמע מדבריו שצריך לברך אע"פ שהוא סותר את דברי השל"ה שהמג"א עצמו הביא.
5. מג"א סקכ"ה.
6. מג"א סקכ"ג.
7. סעיף ד.
8. עולת תמיד סקכ"א וא"ר סקכ"ג.
9. המג"א באר את דברי השו"ע בענין המניח תפילין גזולין שלא יצא ידי המצוה (ודלא כהעולת תמיד). אמנם עי' בט"ז שביאר את דברי השו"ע כפשוטם לענין לברך עליהן.
10. "ולא נהירא" נוסף במג"א.
11. "אם אין לו גוף נקי ומתיירא שמה יפיח יסלק מיד" הוא תוספת של הפמ"ג ולכאורה צ"ע מאי איריא, הרי דבר זה הוא פשטות דברי השו"ע.
12. שעה"כ ציציט ו ותפילין ה, והוא המובא במג"א (עד סוף הסעיף קטן). אמנם יש להעיר לענין עצם דבר זה שכך נהג האריז"ל אינו שווה לכל נפש, ומה שכתב "שלא היה חולץ עד אחר על כן נקוה", עי' שעה"כ שם שזה היה סוף תפילתו ע"פ מנהגו ואין להקיש

דבר זה למנהגינו, והרוצה לחשוש למנהג האריז"ל יש לו להמתין לסוף התפילה כל עדה ע"פ מנהגה.

13. כך מובא במג"א בשם השל"ה (חולין תורה אור אות פ"ד): וכנגד אלו שתי שי"ן כתב בהג"ה ספר המוסר (להרב יהודה בן שלמה כלץ ממגורשי ספרד, פ"ד דף לא ע"ב ד"ה בסוד תפילין): [שצריך להניחם בביתו וכו'] וכן ראוי שלא יסירם עד שיאמר קדיש תתקבל שאחר סדר קדושה. בענין שיענה עם התפילין שלש קדישים כנגד שי"ן של שלש רגלים שיש בתפילין, וכן יענה עמהם ארבע קדושות כנגד השי"ן של ארבע רגלים שיש בהן בצד שמאל, הקדושה האחד 'ברכו את ה' המבורך', שהוא דבר שבקדושה, וקדושת 'בשפה ברורה', וקדושת העמידה, וקדושת 'ומקבלין דין מן דין'. ולכן [בראש דבריו שיש בתפילין סוד המרכבה הקדושה וכו'] יש לנהוג בהן קדושה גדולה אחר ששם ה' נקרא עליו ממש הן תפילין של ראש ותפילין של יד בסוד הספירות, עכ"ל. ורמ"א כתב בהג"ה (או"ח) סימן כ"ה (סעיף י"ג) וזה לשונו, ויש מי שכתב על צד הקבלה שלא לחלוץ עד שיאמר בהם שלש קדושות וארבע קדישים, דהיינו לאחר קדיש יתום, עכ"ל. היא היפך הדברים ממש בהג"ה ספר המוסר, וגם דבריו לא יתכנו לפי מנהג הקהילות שאין אומרים קדיש יתום אחר עלינו, ע"כ דברי השל"ה. ועי' מלואים אות ה).

14. ע"כ ב"ספר מוסר".
15. מכאן הוא בפמ"ג (א"א סקכ"ח).
16. נוסף בפמ"ג "וקדיש יתום ולפי מה שנהגו לפרוס על שמע לאחר תפלת י"ח בלחש [ע"ס@ עי' סי' סט ס"א], מותר לחלוץ לאחר קדיש שלם מיד".
17. לכאורה צ"ל שהפמ"ג חושש לנוסח הרמ"א שבידינו, ודלא כה"ספר מוסר".
18. יש לדעת שהגר"א סה"כ מביא את דברי הט"ז.

הלכות תפילין סימן כה

לה באר הגולה

לעשות * קשר אחר אמנם (מט) לא הסיח דעתו * * אינו צריך לחזור (ג) ולברך דאם (נא) הותר של יד קודם הנחת של ראש מהדקן וא"צ לחזור ולברך אבל אם הניח של ראש ואחר כך הותר של יד (נב) * מהדק ומברך ימותר לברך על תפילין (נג) שאולין ולא על (ית) (נד) גזולין: יג (יט) [טו] (נה) זנהגו העולם שלא לחלוק תפילין עד אחר קדושת ובה לציון: יח מי שכתב על זר הקבלה שלא לחלוק עד שאמר נסה (כ) (נו) שלש קדושות וארבע קדישים דהיינו לאחר קדיש יתום והכי נוהגים המדקקים: פתח עיני

באר היטב

הפסק אצל אס לאחר הדוק התפילין על הזרוע ועשה המלצה כמתנה"א אכ"כ נפסק הקשר משמע דלר"ך לברך וט"ו חולק ופסק דכל זמן שלא הניח תש"ר עדיין עוסק במלצה של ד כי א"א לו להניח ש"ר קודם ש"י ולא נגמר עדיין המלצה של ד ולא גרע ממ"ש הש"ע אס הותר של ד קודם הנחה של ראש א"צ לברך ה"ה נמי אס נפסק ג"כ א"צ לברך דהותר ונפסק שיש הס ע"ש וכ"פ המ"א וכחז דלפי מה שכתבתי בס"ק ט"ו נסס של"ה משמע דלפי" נפסק אחר הדוק דל"צ לברך וכו"ו נחשבת הלק"ט ח"צ ס"י ק"כ ע"ש. ועיין ע"ח ונחלת זבי ומ"ש היד אהרן: (ית) גזולין. דהו מלצה הנחה בעצמה וכחז ט"ו אפי" בראש פשוט רשות לא מהני. וישלל כלל מדעת מותר גם בתפילין כמו בטלית אך יקפלו כנראה נחשבת נתימין זכ" ס"י ר"ט הובא בכנה"ג בני חייל ובע"מ: (יט) נהגו העולם. ויש שאין משהין יותר מן החיוב דלר"כין גוף נקי והכל לפי מה שהוא אדם מ"א. והאר"י ז"ל לא חלץ עד אחר ע"כ נקוה. ויבוס של מילה אין לחלוק עד אחר המילה מ"א: (כ) ג' קדושות. ט"ס הוא וז"ל ג' קדישים וד' קדושות. וארבע קדושות הם. זכרו את ה' חדא. וקדושת שפה זכורה שניה. וקדושת העמידה. וקדושת וצא לליון. ובמקומות שאומרים קדיש יתום אחר עלינו המה ג"כ ארבע קדישים עיין במנ"מ

משנה ברורה

הש"ר או הש"י לאחר שכבר נגמר מצות הנחתם וחלץ את התפילין ומיקנס נראה לכאורה דאס נשאר כל השעור המטויר לנשון כפי" כ"ו ס"ח ור"א ממדינת כשר נלי שוס מיקון וז"ל הו כנשמט ממילא רק כהזון מדעתו ע"מ להחזיר דק"ל דל"צ לחזור ולברך ונבואו שפסוליס לגמרי נר"ך לחזור ולברך דה"ל כנשמט ואולי כיון דנעת הפסוקה נשאר מהדוק על הראש והזרוע מקרי אכ"כ בכל גווי כחולץ ע"מ להחזיר ועיין זבי: * קשר אחר. נ"ל דאין שום חילוק בין אס הקשר מאומה הרעוה או שהור"ך ליקח רעוה חדשה דעיקר הברכה היא על התפילין עצמם: * א"צ לחזור ולברך. עיין במ"ז כמה שכתבנו דאס נפסק הקשר ש"ר או הש"י לאחר שכבר הדיק הש"י נר"ך לברך א"כ ה"ה נפסק חדא דדינא דשל"ה הוא דהו כחולץ ע"מ להחזיר וכחולץ נופא י"ש ויש הרבה מהנראשנים והחשובים והכ"י והגר"א בתוס' דס"ל דלר"ך לברך ואפילו לדעת רמ"א דס"ל דבחולץ ע"מ להחזיר א"צ לברך הא הרבה פליגי על של"ה עיין בא"ר ובמ"א ופוסט בענייניו דהרבה חולקין יש בזה על המ"א דיש לחלק בין זה להדיא דהשל"ה דהס רגיל להשמט בתוך התפלה ע"כ דודאי היה דעתו בשעת זכרה כשישמט שיקטנו משא"כ נפסק דלא מצי וגם בפמ"ג ודכ"ה משמע כן ע"ש ע"כ נ"ל פשוט דהמנ"ך לא הפסיד בה: * מהדק ומברך. לאו דוקא דהנחה נר"ך

והדקו נר"ך לחזור ולברך. ואס אין סס מי שידע לתקן הקשר והור"ך לקחת תפילין אחרים (כו) בכל גווי נר"ך לחזור ולברך דדמי להא דסימן ר"ו ס"ו: (נא) הותר. הקשר. וה"ה אס נשמטו ממקומם ומ"ש הניח ש"ר ר"ל שהדקו דהוא עיקר מצות הנחה וכנ"ל: (נב) מהדק ומברך. דה"ל כנשמטו ממקומם וכן אס הותר הש"ר לאחר הידוקו נר"ך לחזור ולברך כשמדקו על ראשו ולפי מה שכתבנו לעיל בסס השל"ה אין לברך אס הותר התפילין בזמן התפלה בכל גווי: (נג) שאוליס. ואפילו נשאל על מדעת מותר דניחא ליה לאניש למיעבד מלצה בממוניה רק שיקפלו כנראה נחשבת ואל יוילאס ממקומו הראשון כמו בטלית לעיל בסיון י"ד ע"ש [אחרונים]: (נד) גזוליס. דה"ל (נו) מלצה הנחה בעצמה ואפילו (סח) אחר יאוש ואפילו (סט) דיעבד לא קיים מצות תפילין א"כ אס מכר התפילין לאחר יאוש לאחר דעת המ"א בתרמ"ט והמה"ש לעיל בסיון י"א דיכול השני לברך דלדידיה הו יאוש ושינוי רשות אכן ה"ט"ו והגר"א בסיון זה כתבו זכריא דככל גווי אסור לברך א"כ דלענין לנחת בהם משמע מדברי הגר"א דיוצא בהם א"ך לענין הברכה אסור מ"מ משוס זועע נר"ך דעל ידי לקיחתו יאל הגולה מרשות הבעלים. א"ך מי שלקח מהשני הזה נראה דיכול לברך כן מלאתי בדמשק אליעזר לעיל בסיון י"א ע"ש יג (נה) נהגו העולם. יש (ע) שאין משהין עליהם יותר מן החיוב דלר"כין גוף נקי: והכל לפי מה שהוא אדם אס אין לו גוף נקי ומתירא שמה יפיה יסלק מדי"ו עיין ל"ו ס"ב דמשו"ה אין רוב העולם נוהגים להניחם כל היום ובסס האר"י ז"ל נכתבו שלא היה חולץ עד אחר ע"כ נקוה לך. ויבוס שיש בו מילה ראו שלא לחלוק עד אחר המילה כי מילה היא אום ותפילין הם אום: (נו) ג' קדושות. ט"ס הוא (עא"כ) ובאמת ז"ל ג' קדישים וד' קדושות. כי זכרו את ד' נחשב חדא שהיא דבר שנקדושה וקדושת שפה זכורה שניה וקדושת העמידה וקדושת וצא לליון: שלש קדישים הוא ח"ק שקודם זכרו וחי' קדיש שאחר תפילה י"ח וקדיש שלם שאחר וצא לליון ומ"מ משמע מפמ"ג ושאר אחרונים דבמקומות שנוהגים לומר קדיש יתום בכל יום אחר עלינו עוב שלא לחלוק עד אחר קדיש יתום: ואנשים שנוהגין לקפל הטלית ותפילין ולהניחן במקום נתימין בעת אמירת קדיש (עב) לא יפה הן עושין דמאוד יש לכוון בעניית איש"ר כמטויר לקמן בסיון נ"ו זכור ובש"ע ואש"ר הוא עוב מחדרנה גביה יותר מקדושה כמטויר סס במ"א סק"א ודודאי לא גרע משאר זכרות דרענן דאסור לעשות אפי

שער הציון

(סד) ט"ו: (סה) ט"ו והגר"א ע"ג: (סו) אר"ה"ט וס"ח: (סז) מ"א: (סח) הגר"א (סט) מ"א וכמו שפירשו הפמ"ג ע"ש וכן פסק הגר"א בביאורו דלא כע"ח ובמ"א ז"ל עיין סימן תרמ"ט ס"א דסס מטויר דהוא לטיבוא דלא כע"ח ואלו בס"ה סס מטויר כע"ח ע"ש במ"א: (ע) מ"א: (עא) אחרונים: (עב) כנ"ל פשוט.

תשמיש

הלכות תפילין סימן כה כו

ה ספ' המוסר פ"ד ו'ביום שיש בו ספר תורה נוהגים שלא לחלצם (נז) עד שיחזירו ספר תורה (נח) ויניחוהו (כא) בהיכל: הגה והיינו במקום שמכניסין התורה לאחר וזא לזיון גואל אזל לפי מנהג מדינות אלו שמכניסים התורה מיד לאחר הקריאה אין לחלצם רק כמו נשאר ימים (דברי עמנו). 'ביום ראש חודש חולצים אותם קודם תפלת (כז) [עו] (נט) מוסף: א. הגה (ס) וה"ה בחול המועד ודוקא במקום שאומרים במוסף (כג) (סא) קדושת כתר מיהו נוהגים לסלקם קודם מוסף (סב) ככל מקום (צ"י):

כו דין מי שאין לו אלא תפלה אחת. ובו ב' סעיפים:

א מנחת ל"ח א"אם אין לו אלא תפלה אחת * מניח אותה שיש לו ומברך עליה שכל אחת מצוה בפני עצמה

שערי תשובה

ובשלה"ה ובע"מ: (כא) נהיכל. סי' לדבר ויעבור מלכס לפניהם וה' בראש. והחולץ קודם לכן לא יחלוץ ופיני ס"ת אלא יסלק לזרדין מט"מ רש"ל מ"א: (כז) מוסף. אחר מורת ס"ת נהיכל. ובה"ה יש לחולץ קודם ההלל. והש"ך אחר ההלל. ובה"ה של סוכות אף הש"ס קודם ההלל מ"א עיין בשכנה"ג. הנהגין לנבש כל היום יחזור וילבש ב"ר"ח אחר תפלת מוסף אזל בח"ה לא יניחם לגמרי אפילו בנמחה הרמ"ע: (כג) קדושת כתר. פי' במקום שאנו אומרים נקדש במוסף אומרים בקצת מדינות כתר יתנו לך לכן אין ראוי להיות כתר של תפילין עליו. וכתב ע"ז דהנהגה כן שאינו חולץ מוסף אין לו עליו תלויה מאחר שאין אנו אומרים קדושת כתר יתנו לך ושמעתי בשם גדול א' שלא היה חולצם במוסף ע"ש:

דעוה כתר עמהם ע"ש. ומ"ש נה"ש בשם הרמ"ע ע"ש בסי' ק"ח שכבש שהמניח תפילין בנמחה יתנו ג"כ בנמחה ר"מ כי קדושת ר"מ עולה יורדת אחר תפלת מוסף ולכן יכול לנבשם כל היום ובמח"צ כבש שכן נוהגים ודלא כמ"ש בחור גדיקים בשם מהר"ו שאין כן דעמו. וכן מוצא מדברי הפרי"ם דלעיל שאחר מוסף יכול לנבשם. ועיין בדבר שמואל סי' קי"ב עניין שיש נוהגין שלא לחלץ ב"ר"ח ובה"ה אף במוסף וכבש שם שהלבוש והרד"ז נמנו טעם שיש לחלצם במוסף ע"ש:

משנה ברורה

שחמיש קל נעשה שהוא מברך מנואר לקמן בסיומן קל"א נמ"א סק"צ: (נז) עד שיחזירו. רמז לדבר ויעבור מלכס לפניהם [היינו ה"ת] וד' בראש [תפילין] צ"י: (נח) ויניחוהו בהיכל. והחולץ קודם עכ"פ יזכר שלא יחלוץ הש"ך צני ה"ת כדי שלא יגלה ראשו בצנייה אלא יסלק לזרדין ויש"ר דליכא גילוי או בתפילין ש"ר אחת העולית גדולש"רי [פמ"ג]: (נט) מוסף. אחר (עא) שהחזירו ה"ת נהיכל ובמקומותינו שמכניסים חייב אחר הקריאה יחלצם (עב) אחר הקדוש שקודם תפילת מוסף. ובא"תליה רבא לכבש דבר"ח יחלוץ אחר קדושת וזא לזיון קודם שאומרי יהי רצון מלפניך וכו' שנשמר חוקך ולא יתחין מלחלצם עד אחר קדוש כדי שלא להפסיק בין קדוש להחלצה (ס) וה"ה בחוה"מ. והאחרונים (עג) כתבו כיון ד"א שלא להניח כלל בחוה"מ כדלקמן בסיומן ל"א ימהר לחלץ קודם הלל והש"ך אחר הלל ובחוה"מ של סוכות שיש פנאי צעוד שממתיין על האחרון אף הש"ך יחלוץ קודם הלל. הנהגין לנבש כל היום (עו) יחזור וילבש ב"ר"ח אחר תפלת מוסף (עז) וא"ש לחזור ולברך אם היה דעמו לזה נעשת חליפתן לפי מה שפסק הרמ"א לעיל בס"כ ובחוה"מ לא יניחם אצו לגמרי עד הערב. והאש"ס המניח תפילין דר"ת בחוה"מ לא יניחם כלל ובר"ח יוכלו להניחם אחר שיסיים הש"ך תפלת מוסף או שיסיירו תפילין של רש"י קודם וזא לזיון ושל ר"ת ילבוש צעח"אמרים וזא לזיון [פמ"ג]: (סא) קדושת כתר. פי' במקום שאנו אומרים נקדש במוסף אומרים בקצת מקומות כתר יתנו לך לכן אין נכון להיות אצו כתר של תפילין ואפילו נעשת תפלת הלחש ופשוט (סב) ככתב המחיל להחלצם נה"ל לא יחלצם מצעוד דליתו רק-מנהג: (אם בכל מקום-וה"ט"ו) כתב דהנהגה שאינו חולץ במוסף אין עליו תלויה מאחר שאין אנו אומרים קדושת כתר יתנו לך ושמעתי על גדול הדור אחר

יחלוץ מיושב והעולית יהיה עליו עד שיסייר תפילין ע"ש: [עו] מוסף. עיין נה"ט וכתבו בשם האר"י ז"ל אחר קדוש של חורט ס"ת שצוייל והיינו כפי מנהגם להחזיר ה"ת אחר אשרי וזא לזיון מנואר בסי' תכ"ג ע"ש וכן נוהגין. ודלא כמ"ש בתשובות מ"ע סי' ק"ח לתלון אחר תפלת שחרית ע"ש. וכבש הפרי"ם סי' תכ"ג שאם השעה דחוקה שאינו מתקין לחלוץ תפילין יוסי ממקומם לזר אחר דהשיב כמנהגים בכיסם וכו' וראה שיש מליאת"ו לענין זה כגון שהוא עומד לבוש בתפילין והצטרף כבר התחילו קדושת כתר שאין זהות לחלוץ כמנו רגע שיאחר ילימו לומר הקדושה. וכבש עוד מי שילא ידי חובת חורט מוסף וחזר להניח תפילין והלך לבהג"ס שעדיין לא התפללו מוסף דעמי נוטה שיהיה לומר כתר עמהם. ומח"צ כתב שגראה לו שישלם תפילין ויאמר כתר. וכבש בשלמי יצטרף מלוא אחר אסור עד שישלם ש"מ דדוקא להתחלה יש לו לסלקם אבל אם היה עסוק בלימודו ולא אדעמיה וכשהתחילו הצטרף הקדושה נעבר ממעמדם ושמעו אצו וכן שהות לחלוץ בה אצל אומר להפרי"ם דעוה כתר עמהם ע"ש. ומ"ש נה"ש בשם הרמ"ע ע"ש בסי' ק"ח שכבש שהמניח תפילין בנמחה יתנו ג"כ בנמחה ר"מ כי קדושת ר"מ עולה יורדת אחר תפלת מוסף ולכן יכול לנבשם כל היום ובמח"צ כבש שכן נוהגים ודלא כמ"ש בחור גדיקים בשם מהר"ו שאין כן דעמו. וכן מוצא מדברי הפרי"ם דלעיל שאחר מוסף יכול לנבשם. ועיין בדבר שמואל סי' קי"ב עניין שיש נוהגין שלא לחלץ ב"ר"ח ובה"ה אף במוסף וכבש שם שהלבוש והרד"ז נמנו טעם שיש לחלצם במוסף ע"ש:

ביאור הלכה

להיות קודם ההידוק וכנ"ל בס"ת. ודע דמשמע מדברי האחרונים דדוקא אם הותר מעמדם שנתפרפה הקשר ממילא אזל אם המירו בידים וחזר ומיקנו לדעת הרמ"א לעיל בחזיון א"ש לחזור ולברך כזה וכו'. נסתפקתי אם פתח התפילין כדי לבדוק הפרשיות וינמלא בזה והיתן ותפין כדון דאפשר לזרץ לחזור ולברך כשמניחן לבי"ע אף דהיה דעמו בשעת חליפתן לחזור ולהיתן כשימלאו כשרים משום דבאמצע נתבעל מייניהו שם תפילין רק פרושיות ונתיס ואינו דומה להותר הקשר או נפסק תפילין בלי רצועות ג"כ שם תפילין עליהו משא"כ בזה. וכעין זה יש להסתפק לענין יציאת דוה פשוט אם מלא בטליתו כשהוא לבוש שאחת מציאותיו פסולין מן הדין ותקנו לזרץ לחזור ולברך כשנבשו דמי ממש להא דנפסק הקשר אחר גמר קיום המצוה וכן מלאחי דה"ה אף אם מן הדין הם כשרים אלא שרובה לפשוט העולית כדי להטיל בו יציאת אחרים מהודרים לחזור ולנבשו מיד לכאורה נראה דוה נקרא חללו מדעמו ע"מ להחזירו וא"ש לברך שנית ודלעיל בסיומן ח' סי"ד נה"ה אף יש לדחות דעם נשאר העולית עם היציאת בשלמותו ולא נתבעל מייניה מנומו משא"כ בזה דמתבעל בינתיים מן העבד מצוה יציאת אפשר לזרץ לחזור ולברך שנית לכו"ע ואינו דומה למה דמנואר חזרה"ה לעיל בסיומן ח' דאם נפסקו היציאת אחר הנכרה קודם הליבשה ומטילו בו יציאת אחרים דאין לזרץ לחזור ולברך דעם הלא היה קודם קיום המצוה ומנואר צט"ו סי"ב דמשם למד את דינו משא"כ בזה וז"ע בכל זה:

* מניח אותה שיש לו וכו'. אפילו אם היה רק של ראש לבר ולא יחוש למה שאמרנו כ"ו שכן עינין יהיו שמים וגם אפילו בעת ק"ש ותפלה מותר לו לנבש אחת ולא יחוש למה שאומרים אחר"כ בעמנו בסי' ק"ש וקשרת וגו' והוא אינו מקיים דכל זה דוקא אם יש לו שיכול להניחם משא"כ בזה. ואם הוא מנפה שיבא לו קודם שיעבור הזמן ק"ש אם הוא איש שדרכו לנבש תפילין רק בזמן הק"ש ותפלה והוא רוצה עמה לנבשם ולהתפלל בהם נודאי יש לו להמתיין עד שיבא לו השנייה ולא עיקר ק"ש ותפילין"ה בתפלה אחת כיון שעדיין לא עבר הזמן ק"ש אבל אם דרכו לנבש תפילין אפילו שלא בזמן

שלא היה חולצם במוסף אף המתפלל צטור (עח) נודאי לא יטנה מנהגא דצטורא:

שום

שער הציון

(עג) מ"א בשם הטעות: (עו) מ"א לקמן בסי' תכ"ג וכדפירשתי דלא פליגי: (עה) מ"א וכו' לקמן בסי' ל"א ושאר אחרוני: (עז) נה"ט: (עח) פשוט: (עח) פשוט:

הגהות ותקונינים: (א) מצאות: (ב) ויתפלל:

יקיטי דברי הרב: (א) בסידור הרב כתב שמסירין התפילין בראש חודש קודם הקריש. (ב) בשו"ע הרב בסעיף מ"א סתם כדברי הרמ"א.

1. עי' רדב"ז (ח"ד סי' ב): דבר זה [להוריד את התפילין לפני תפילת מוסף של ר"ח] לא נמצא בגמ' ולא בפוסקים הנמצאים אצלנו ונמצא בספר "אלקנה" על המצות, ועליו סמכו ונהגו כולם לחלוץ התפילין ואעפ"י שאינם יודעים טעמו של דבר, אלא כיון שראו למקצת המתעסקים בספרי הקבלה שחולצין אותם גם הם עושים כן מצות אנשים מלומדה כהלכתא בלא טעמא. אבל הוא ז"ל נתן טעם יעוין מספרו וכו'. וגם אני נוהג לחלוץ אחר שראיתי הספר ועמדתי על הדבר לפי שיש בידי כלל גדול בכל דבר שנכתב בגמרא או באחד מן הפוסקים או בעלי ההלכות אפילו שיהיה הפך ממה שכתוב בספרי הקבלה, אני מודה בו ולא אחוש למה שכתוב באחד מאותם הספרים. ולעצמי, אם הוא חומרא, אני נוהג אותו, ואם קולא לא אחוש לה. וטעמו של דבר לא ראיתי לכתובו פה.

2. צ"ע, שכן שם מדובר באמירת ברכת המזון, ועל זה כתב המג"א שאסור לעשות אפילו תשמיש קל, אמנם עיי"ש בט"ז סק"א שזה לאו דווקא בברכת המזון אלא בכל מיילי דמצוה, לא יעשה אותם ויעסוק בדבר אחר, כי דבר זה מורה על עשייתו המצוה בלי כוונה אלא דרך עראי ומקרה, ואפילו לעסוק בתורה אסור באותה השעה. והנה יש להסתפק אם כוונת דברי המ"ב לאסור לעשות דבר קל, האם הוא אפילו בשעת עניית אמן או "בריך הוא" שבקדיש, או שמא רק בשעת אמירת "אמן יהא שמיה רבא" וצ"ע. ועי' לקמן סקנ"ט שמשמע שאין לעשות דבר אפילו באמצע אמירת יהי רצון של ובה לציון, ועי' שם דברינו לה ע"ב הערה 10, שמדברי הא"ר שהוא המקור לדברי המ"ב שם אין נראה כדברים אלו, ועי' לקמן סק"ס שמותר להניח תפילין של ר"ת באמצע אמירת ובה לציון.

3. עיי"ש בתרגום שמפרש את הפסוק לענין זמן ביאת משיח, ועי' זהר (ח"ב ה ע"ב) שמבאר את הפסוק לענין זמן השראת השכינה, וצ"ע אם פי' הבאת רמז זה דוקא לדין זה רצונו ללמדנו שכל זמן שהס"ת מחוץ להיכל הוא בבחינת מעין עולם הבא וזמן השראת השכינה ועל כן יש להישאר עם התפילין על הראש.

4. מהט"ז, והמרובעים מהעולת תמיד. ועיי"ש בעולת תמיד שמציין לב"י, ואין תוספת בב"י מעבר למה שכבר כתוב בשו"ע וצ"ע כוונת העולת תמיד (והמ"ב) כשמציין לב"י.

5. ע"כ מהמג"א.

6. עי' לעיל לג ע"ב הערה 9.

7. עי' שעה"כ עו ע"ג (פ"ח ר"ח א): ענין מה שנהגו להסיר התפילין קודם תפלת מוסף אחר קדיש שאומרים אחר חזרת ס"ת להיכל. והענין הוא כי אז הוא בחי' זמן מעלה היתירה שיש לה מן החול כי עד שם עדיין לא וכו' והוא ממש בימי החול ולכן אין להסיר התפ"א אבל עתה שעלתה בתפלת המוסף וכו' משא"כ בתפלת החול לכן אנו חולצין התפילין, ע"כ.

8. מג"א סי' תכג סק"ו. אמנם כל הסיבה לחכות לאחרי קדיש הוא כדי להרויח ד' קדישים, כנ"ל סקנ"ו, ואם שמע כבר ד' קדישים, אין שום ענין להמתין עוד.

9. סקכ"ה.

10. לשונו בספרו הוא "כשהוא אומר", וכן הוא בפמ"ג. והנה לפ"ז אם כי המ"ב מביא את דברי הא"ר כמקור לדבריו, הרי לכאורה משנה את משמעות דבריו וצ"ע. ועי' מש"כ לקמן סק"ס בענין תפילין דר"ת.

11. כדי שלא להפסיק בין קדיש להתפלה" לא כתוב בא"ר, אלא "לא ימתין עד אחר קדיש, דהוי יותר כחולץ לפני רבו [עי' לעיל סקנ"ה, ולקמן סי' לח סי"א] כיון שעומד להתחלת התפלה".

12. צ"ע במה חלוק דין זה מדין להפיח (עי' לעיל סקמ"ו).

13. עי' לעיל לה ע"ב הערה 10.

14. ט"ז בשם הב"י.

15. זה המשך דברי הט"ז.

16. צ"ע למה השעה"צ הביא דוקא את דברי הגרע"א שהביא את דברי הרעק"א ולא את דברי הגרע"א עצמו.

(א) עי' זהר ח"ג קכ ע"ב: ובגין דנטיל לון בפקדונא תב פקדונא למאריה בשעתא דאתי צפרא כד אתי צפרא ותב לגביה פקדוניה בעי לברכא ליה לקב"ה דאיהו מהימנא עלאה לבתר דקם עאל לבי כנשתא מעטר בטוטפ"י אתכסי בכיסוא² דציצית עאל ומדכי גרמיה בקורבנין בפקדמיתא לבתר קביל עליה עול מלכותא בסודרא דשבחי דוד דאינון סודרא דעול מלכותא ו|ב|סודרא דשבחא דא אשרא עליה ההוא עול לבתר סודרא דצלותא |דמיושב וצלותא דמעומד| לקשרא לון כחדא:

תרגום: ומשום שלוקח אותם בפקדון, חוזר הפקדון לבעליו בשעה שמגיע הבוקר, כשמגיע הבוקר וחוזר אליו פקדונו, צריך לברך את הקדוש ברוך הוא, שהוא הנאמן העליון, אחרי שקם נכנס לבית הכנסת, מתעטר בתפלין, מתכסה בכסוי ציצית, נכנס ומטהר עצמו בקרבנות בתחלה, אחר כך מקבל עליו עול מלכות בסודר של שבחי דוד, שהם סודר של עול מלכות, ובסודר שבח זה משרה עליו אותו עול, אחר כך סודר תפלת מיושב ותפלת מעומד לקשרם כאחד וכו':

עיי"ש: מאן עובדא אלא ההוא עובדא דעביד בר נש בפקדמיתא כגוונא דצלותא הוא ולא יצלי בר נש צלותא עד דיתחזי עובדא |ב|פקדמיתא| (בגוי) כגוונא דצלותא³ |עובדא דקדמיתא| |ב|פקדמיתא עובדא| בשעתא דבר נש קאים בעי לדכאה גרמיה בפקדמיתא לבתר יקבל עליה האי עול לפרשא על רישיה פרישו דמצוה לבתר יתקשר קשורא דיהודא דאינון תפלין (מהו תפליין) תפלה של ראש⁵ ושל יד ולא תקנא לון⁶ בקשורא חדא בשמאלא ועל לבא⁷ כמה דאוקימנא (שיה"ש ב ו) שמאלו תחת לראשי וגו' וכתיב (שם ח ו) שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך והא אוקימנא ודא הוא עובדא בפקדמיתא:

תרגום: אותו מעשה שעושה האדם בתחלה, כדוגמת תפלה הוא, ולא יתפלל אדם תפלה עד שיראה מעשה בתחלה, כדוגמת התפלה. המעשה הראשון (בראשונה מעשה) בשעה שאדם קם, צריך לטהר עצמו בתחלה. אחר כך יקבל עליו עול זה, לפרוס על ראשו פריסת מצוה, אחר כך יקשר קשר היחוד שהם תפלין, (מהו תפליין) תפלה של ראש ושל יד, ולתקנם בקשר אחד בשמאל ועל הלב כפי שבארנו, "שמאלו תחת לראשי

ראשה. וז"ש תפלה של ראש ושל יד, כלומר אותה תפילה שהיא של ראש ושל יד כאחד, שאז חוזרים ונקשרים יחד וז"ן בפעם אחת וקשר אחד (רמ"ו).

6. פי' לראש וליד, בקשורא חדא בשמאלא, ששם עלתה הנוק' (רמ"ו).

7. שמשם ההארה יוצאת ולכן מביא שני הפסוקים דשמאלו תחת לראשי וגו' ושימני כחותם וגו', ששניהם נדרשים יחדיו בדרוש התפלין על סוד זה, אלא שלפי הנוכח שם צריך להגיה בכאן שמאלו תחת ראשי שהוא הרומו לענין זה, כי פסוק תחת לראשי נדרש על החיבוק הגמור שנעשה באתה גבור כנוצר בספר הכוונות, עיי"ש. ואולם לא חשש רבי שמעון להזכיר תפלין של ראש דז"א משום דסגי ליה כמה שהזכיר תחילה סוד בחינת תפלין קודם ומה שהוא עיקר, והנמשך מזה שהוא שאיבת ז"א הרשימו שעליו הוא מובן מעצמו בדרישת כל הפסוק דשימני כחותם, שבמ"ש קשה כשאל קנאה נרמזה תפלה של ראש כנוצר בדרוש התפלין, ועל זה חזר ואמר והא אוקימנא, ודוק. ואולם צריכין אנו ליישב קושיא אחת שיש בענין זה וגם הרח"ו הרגיש בה בסוף פ"ט דדרוש התפלין, והוא שלפי הנוצר תפלין אלו הקודמים הכל הוא באצילות, והנה הרב זלה"ה מסר לנו בפירוש שתי"י היא בבריאה וש"י באצילות, וכן מוכח מכאן ממ"ש בסמוך, ולבית תפלה של יד דאיהי תפלה דמיושב ולבית תפלה דרישא דהיא תפלה דמעומד, וכבר נודע דברכות יוצר הם בהיכלות הבריאה והעמידה היא באצילות, והרח"ו זלה"ה לא תירץ כלום בפירושו בזה, אלא כתב שפעם אחרת יורדות שתי הרצועות שהם נ"ה עד תפלה של יד, ואז נעשים אליה מוחין בסוד אצילות, ופעם אחרת שמע בטעם קדימת התפלין לתפלה, שאלו התפלין הם בבריאה מהמוחין שירדו לבריאה בלילה, ופעם אחרת שמע שלעולם יש לזו"ן תפלין תמיד אלא שקודם הנחת תפלין ישנם לעזיר בסוד רוח [לנוקבא בסוד נפש, אבל

1. לאו דווקא כי הציצית קודם (רח"ו). בין כאן ובין בפרשת שלח לך קע"ה ב' מקדים התפלין לציצית, וי"ל דאיירי במעלה שלהם ומקדים המעולה, אבל לדין סדר הנחתם הוא להפך דמעלין בקדש, ולכן דייק בסמוך להקדים הציצית לתפלין משום דאיירי בדין הסדר, וכן הוא בסדר הטור והשו"ע, וגם לפי הסוד אין לשנות (רמ"ו).

2. בכיסוי (דפ"ו).

3. שמות רא ע"ב (הערת הוהר).

4. תימה דאטו עד כאן לא הוינון ידעי מהו תפלין, ותו דהקדים של ראש לשל יד, ותו דלא הזכיר תקון תפילה של ראש בראש אלא רק דשל יד בשמאלא ועל לבא. ונלע"ד דהוקשה לו מה שהקשה הרב ז"ל בדרוש התפלין, דאם התפלין נעשים מהמוחין והם אינם נכנסים אלא בתפילה, אם כי יצויר בחינת תפלין קודם התפילה. וזהו ששואל בכאן מהו תפלין, וירצה כיון שאנו מדברים עתה בתיקונא דעובדא שקודם [התפילה] אם כן מהו ענין תפלין עכשיו (רמ"ו).

5. והוא ממש מ"ש בדרוש התפלין בישוב קושיא זו, והענין בקיצור הוא שאעפ"י שאחר התפילה מסתלקים המוחין מזו"ן, מכל מקום נשאר הרושם שלהם כל היום ולכן הוא זמן תפלין, אבל בהגיע הלילה אז מסתלק רשימו דזעיר לגמרי ועומד על ראשו, ורשימו דראש רחל נכנס תוך חזה ז"א, והנה בשחרית שאז עולה כתר רחל מן הבריאה ומתעלה בסוד נקודה עד שעומדת בזרוע שמאל דז"א פנים בפנים, ואז יוצא אותו הרשימו מתוך חזה זעיר ונעשה תפלין בראשה, ובזה חוזרת להתייחד עמה, כי כלילה הוה בפירוד, וגם זעיר חוזר ושואב הרשימו שעל ראשו, וה"ס תפלין של ראש. נמצינו למדים שעיקר תפלין שקודם התפילה מתחיל מחזרת הארת הרשימו דנוק' שיוצא מן החזה ומאיר בנקודה שבשמאלה (נ"א שבשמאלו), שיש בזה שתי בחינות, שבבחינת זעיר הם של יד ובבחי' רחל הם של ראש ועיקרם להאיר

וגו" ונאמר "שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך", והרי בארנו, וזהו המעשה שבתחלה:

ועיי"ש קעה ע"ב: קם בצפרא מברך כמה ברכאן אנח תפילין ברישיה בין עיניו בעי לזקפא רישיה חמי שמא קדישא עלאה⁹ אחיד ורשים על רישיה ורצועין תליין מהאי גיסא ומהאי גיסא על לביה הא אסתכל ביקרא דמאריה אושיט ידיו חמי ידא אחרא מתקשרא בקשורא דשמא קדישא⁹ אהדר ידיה ואסתכל ביקריה דמאריה:

אתעטף בעטופא דמצוה בארבע זיויין דכסותיה ארבע מלכין נפקין לקדמות ארבע¹⁰ (ארבע) סהדי קשוט דמלכא¹¹ תליין¹² מארבע זיויין ותליין בהו כענבים באתכלא מה אתכלא דאיהו חד ותליין ביה כמה ענבים מהאי סטר ומהאי סטר כך האי מצוה חדא ותליין ביה כמה ענבים וזגין וזמורין ציריין בהו:

תרגום: קם בבוקר, מברך כמה ברכות, מניח תפילין בראשו בין עיניו, רוצה להרים ראשו, רואה שם הקדוש העליון אחוז ורשום על ראשו, ורצועות תלויות לו מצד זה ומצד זה על לבו, הרי מסתכל בכבוד רבונו, מושיט ידיו רואה יד אחרת מתקשרת בקשר השם הקדוש, מחזיר ידו ומסתכל בכבוד רבונו:

מתעטף בעטוף של מצוה בארבע זויות כסותו, ארבעה מלכים יוצאים לכנגד ארבעה. ארבעה עדי אמת של המלך תלויים מארבע זויות, ותלויים בהם כענבים באשכול. מה אשכול שהוא אחד ותלויים בו כמה ענבים מצד זה ומצד זה, כך זה מצוה אחת ותלויים בה כמה ענבים זגים וזמורות צרורים בהם:

(*) עי' ט"ז סק"א, דאע"ג דגבי תפילין אם פגע בשל ראש תחילה יסלקנה ויניח של יד כמ"ש לקמן סעיף ו, יש לחלק שלגבי תפילין יש דרשה

כפ"ע המחייבת להניח את של יד תחילה, אבל קדימת ציצית לתפילין אינו אלא מאסמכתא בעלמא מכיון שהיא תדירה בשבת ובחול, ומוטב שתדחה אסמכתא זאת משיעבור על המצוה (וכל דבריו מיוסדים על דיוקים בדברי הב"י שהביא את דברי הג"י).

והנה מה שמשמע מדבריו שקדימת ציצית לתפילין היא חיוב גמור מכח שציצית הוא תדיר אלא שאם פגע בתפילין תחילה נדחה מכת הדין דאין מעבירין על המצוות, וממילא אם אינו עושה כן הוא חשוב פשיעה בדיעבד, וצ"ע קצת כל אלו הדברים של הט"ז, ראשית מה מכריחו לומר שדין היותו תדיר הוא אסמכתא (ועי' רדב"ז ת"א סי' תקכט) שהדרשה של "ושמרתם את כל מצוות ה'" היא האסמכתא, ושנית מנא ליה שדין אין מעבירין על המצוות דוחה דין הקדמת תדיר, ועי' רש"י שם לג ע"א: אין מעבירין - הפוגע במצוה לא יעבור ממנה, ונפקא לן במכילתא מושמרתם את המצוות, קרי ביה את המצוות, לא תמתין לה שתחמיץ ותיישן, ע"כ [עיי"ש בתוס' לג ע"א ד"ה אין וע"ב ד"ה עבורי]. משמע שזה לא יותר מאשר ענין של זריות ומעלה.

אמנם לכאורה צ"ע, שכן עי' בלבוש [ז"ל: אבל הכא שאין לנו דמצות ציצית קודמת אלא מטעמים שהזכרתי, והם אינם כתובים בפירוש בתורה, מוטב שידחו אותם הסברות ולא יעבור על המצוה, דהא דאין מעבירין על המצוות ילפינן מקרא דכתיב (שמות יב יז) ושמרתם את המצוות, אם באת מצוה לידך אל תחמיצנה], משמע מדבריו שדין "אין מעבירין" הוא דין תורה וקשה שכן גם דין "תדיר ושאינו תדיר" הוא מן התורה, וא"כ למה זה נדחה מפני זה. ויתכן לומר שלכן כתב הב"י שהטעם של תדיר הוא רק אסמכתא.

ועוד יש להקשות לפ"ז, שכן תפילין קדושים יותר מציצית, ואם כן הוא החקירה של הגמ' בזבחים תדיר

דאע"ג דתפלה של יד אינה מאירה באונה נקודה עד היותה באצילות, מכל מקום כיון דתחילת עלייתה היא מהבריאה מקרייא שפיר תיקון הבריאה, שאין ספק שמידי עלותה לאצילות תשים דרך להאיר משם לבריאה שהיתה שם בתחילה, וכל שכן שבלי ספק יורד כח לרחל מן האצילות כדי שתוכל לעלות לאצילות, וזה הכח הוא תיקון גדול לכללות הבריאה (רמ"ז).

8. פ"י ד' אותיות אדנ"י שהם תפילין של ראש (מ"מ).

9. פ"י ד' אותיות אדנ"י שבמ' (מ"מ).

10. נראה לי שהם סוד ד' שמות אה"י כנגד ד' שמות יה"ו שכולם במילויהם כמנין ציצית. והנה הם תלוים בטלית שהוא המקיף כענבים באשכול כי המקיף חיות הפנימי וד' שמות אלו הם בסוד פנימיות ובקוע לחוץ (והר הרקיע). לשון זה הובא בספרא דצנעותא פ"ה ופי' הרח"ו שם ד' מלכין הם ד' יה"ו (מ"מ).

11. פירוש ד' ציציות הם עדי' על האדם (מ"מ).

12. פירשנוהו הראשונה שהקשיתי נראה דנוכל לומר

אחר הנחתנו ישנם לז"א בסוד נשמה ולנוקבא בסוד רוח]. הרי לך ד' שמועות חלוקות בענין, והרח"ו ז"ל לא דיבר כלום ביישובם. איברא דשמועה ד' י"ל דלא פליגא על דרוש דשימני כחותם לאוקמיה שהיא שואבת רשימו לסוד הרוח וגם הזעיר שואב סוד הנשמה, אבל תרין שמועות מציעתי נראה דפליגי על הדרוש הנ"ל, וכל שכן דלפי השמועה הג' לא יש טעם לקדימת תפלה של יד לתפלה של ראש. ונלע"ד שכן הוא המשך הענין. שתחילת אותה הנקודה העצמית שירדה לבריאה בלילה הלא באור הבקר מתקשטת ולוקחת תפילין לראשה מאותם המוחין דבריאה שירדו שם בלילה, ואחר כך עולה לאצילות ושואלת שימני, ומושכת הארת הרשימו מן החוץ כנ"ל, אבל אותה ההארה אינה אלא מצד מוחין דבריאה שבאצילות שכל עולם כלול מאבי"ע, ואחר שאיבת זעיר הרשימו שלו שמניח תפילין בראשו אז יורדים לנזק' תפילין מצד אימא שבאצילות, וזה בהארת שתי הרצועות, כנלע"ד ליישב השמועות. אבל לתירוץ הקושיא הראשונה שהקשיתי נראה דנוכל לומר

ומקודש הי מינייהו קדים, ועי' רמב"ם (תמידים ומוספים פ"ט ה"ב) שפסק שיכול להקדים איזה שירצה.

[ועוד יש להקשות, עי' בפמ"ג במשבצות זהב סי' מז סק"א שדברי הנ"י הם רק לפי שיטת הרא"ש, שיש חיוב ציצית בלילה, ורק בגד לילה פטור מציצית ולכן הציצית יותר תדירה, אמנם לפי הרמב"ם שאין מצות ציצית בלילה, ויש מצות תפילין בלילה, אזי לכאורה דווקא מצות תפילין היא התדירה ולפי"ז צ"ע, אם יש להקדים להניח תפילין משום שהיא תדירה].

וז"ל הנשמת אדם (ח"א כלל יג ס"ב): כיון דזה מדאורייתא דאין מעבירין על המצות, מדכתוב ושמתם את המצות, מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה, ודרשה גמורה היא ולא אסמכתא כדמוכה ביומא ל"ג ע"א בתוס' ד"ה אין מעבירין, ודאי יש להחמיר כלבוש וט"ז, ע"כ. אבל עכ"פ אה"נ שזה ודאי חיוב גדול יותר מדין תדיר שהובא בב"י הנ"ל שמכונה "אסמכתא", אמנם מרש"י הנ"ל מדוייק שזה רק ענין של זריוות.

(ב) עי' זהר ח"ג רסה ע"א: אמר ר"ש בשעתא דב"נ אקדים בפלגות ליליא וקם ואשתדל באורייתא עד דנהיר צפרא¹³ בצפרא¹⁴ אנה תפילין ברישיה ותפילין ברשימא קדישא בדרועיה¹⁵ ואתעטף¹⁶ בעטופא דמצוה ואתי לנפקא מתרעא דביתיה אערע במזוזה רשימא דשמא קדישא בתרעא דביתיה ארבע מלאכין¹⁷ קדישין מזדווגן עמיה ונפקין עמיה מתרעא דביתיה ואזפי ליה¹⁸ לבי כנישתא¹⁹ ומכרזי קמיה הבו יקרא²⁰ לדיוקנא דמלכא קדישא²¹ הבו יקרא לבריה דמלכא²² לפרצופא יקרא דמלכא רוחא קדישא שריא עליה²³ אכרזי ואמר ישראל אשר בכך אתפאר:

תרגום: אמר רבי שמעון בשעה שהאדם מקדים בחצות הלילה וקם ועוסק בתורה עד שמאיר הבוקר בבוקר מניח תפילין בראשו ותפילין ברושם קדוש

בזרועו ומתעטף בעטוף של מצוה ובא לצאת משער ביתו פוגש את המזוזה רושם הקדוש בשער ביתו ארבעה מלאכים קדושים מזדווגים עמו ויוצאים עמו משער ביתו ומלויים אותו לבית הכנסת ומכריזים לפניו תנו כבוד לדמות המלך הקדוש תנו כבוד לכן המלך לפרצוף היקר של המלך הקדוש רוח קדושה שורה עליו מכריזה ואומרת ישראל אשר בכך אתפאר:

ועי"ש שא ע"א (שהוא ז"ח סו ע"ב [פה ע"א]): א"ר נהוראי אסהדנא על מאן דנפק מתרע ביתיה בעיטופא דמצוה ותפילין בראשו בשעה דנפיק בין תרין תרעין אזדמנא שכינה עליה ותריין מלאכין דקיימיין עליה חד מימינא וחד משמאלא וכולהון מלוין ליה עד בי כנישתא ומברכין ליה וחד מקטרגא דאיהו קיימא קמי פתחי דבר נש אזיל מבתרייהו ועל כרחיה אתיב ואמר אמן [בשבתא אוף הכי דירתו מתוקנת ש"ע שרגין נהירין שכינתא עאלת ותריין מלאכין קיימיין עליה ומברכין ליה בכמה ברכאן ההוא מקטרגא דקיימא לבר בע"כ אתיב ואמר אמן]²⁴:

תרגום: אמר רבי נהוראי אני מעיד על מי שיוצא משער ביתו בעטוף של מצוה ותפילין בראשו בשעה שיוצא בין שני השערים מזדמנת עליו שכינה ושני מלאכים שעומדים עליו אחד מימין ואחד משמאל וכלם מלוים אותו עד בית הכנסת ומברכים אותו ומקטרג אחד שעומד לפני פתחי האדם הולך מאחריהם ועל כרחו משיב ואומר אמן.

ועי' שעה"כ ג ע"ב: ²⁵הא דאמרינן מצוה על האדם להיות מעשרה ראשונים בבית הכנסת²⁶. צריך שאחר שיבא לבית הכנסת א' מעשרה ראשונים, לא יצא משם עד שישלים תפילתו שם, לא כאותם הנוהגים להיות מעשרה ראשונים בבית הכנסת זה, ואח"כ חוזרים והולכים להתפלל בבית הכנסת אחרת, שלא היו שם מעשרה ראשונים, טעות הוא בידם, ולא תחשב

23. על ידי התפילין (אור יקר).
24. עי' תז"ח מה ע"א: ועוד אי זכה בר נש איהו עזר אימתי בליל שבת דאזופין תקין מלאכין לבר נש דא יצר הטוב ודא יצר הרע אי זכה יצר הטוב מברך לבעל הבית ולאנתתה וכל דילה ויצר הרע איהו עוזר לה בעל כרחה ועונה אמן ואי לאו איהו כנגדו ולייט לה ולכלל דילה ובגין דא אתקרי לוט דאיתי לוטיין על ההוא בר נש ועל ביתה ואיהו אעיל קטטה בביתה הדא הוא דכתיב ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט בהגר"א: אימתי בליל שבת - זמן הזיווג איש ואשה לכן אוזופין תרין מלאכין זז"ג כמש"ו ולכן הוא מברך לבע"ה ולאנתתיה נגד שני דרגין דילהון וז"ש. מברך לבע"ה כו' והוא שנאמר ויעל כו' הוא ואשתו וכל אשר לו. דלייט כו'. כמ"ש בגמ'.
25. פע"ח כח ע"ב.
26. עי' ברכות מז ע"ב, זהר ח"א קה ע"א רנה ע"א זז"ח מט ע"ד, זהר ח"ב פה ע"ב, רנ ע"א.

13. "בפלגות ליליא וקם ואשתדל באורייתא עד דנהיר צפרא" נמחק באור יקר.
14. עי' לקמן שא ע"א.
15. היינו יו"ד של יד שהוא יו"ד של שד"י כעין יו"ד של ברית מילה (אור יקר). נלע"ד לפי שהמוחין דנוקבא הם מהמוחין דזעיר לכך קראם רשימא לפי שאינם מוחין ממש כמו של זעיר (מ"מ"ג).
16. עם היות שהקדים תפילין לציצית אין הכרח לסדר הנחתן כמו שכתב בפרשת במדבר (אור יקר).
17. לא נתבאר שמם ואפשר שהם מיכאל גבריאל אוריאל רפאל שהם מרכבת יצר הטוב כדפירשו ברעיא מהימנא (אור יקר). פי' כנגד תפילין של יד ושל ראש וציצית ומזוזה (מ"מ).
18. לשומרו עד (אור יקר).
19. שנכנס בתוך השכינה שהיא אור בית הכנסת כנודע (אור יקר).
20. שלא יפגעו בו החצונים שהאור מלא מהם (אור יקר).
21. צלם אלהים (אור יקר).
22. נשמה מזווגא דקב"ה ושכינתיה (אור יקר).

למצוה כלל. ראיתי למורי ז"ל שלא היה נוהג להיות מעשרה ראשונים, ואמר לי הטעם, מפני שהוא היה חולני, והיה צריך לשהות בביתו כדי לעשות צרכיו:

ועוד סיבה אחרת, כדי שאח"כ ילבש טלית ותפילין בביתו, וילך מעוטר ומעוטף בטלית ותפילין לבית הכנסת²⁷², והיה מוכרח לעשות כן ביום, כי בלילה לאו זמן תפילין הוא. והי' ראשונים היו מקדימין לבית הכנסת באשמורת טרם אור היום, ולכן לא היה יכול לקיים מצוה זו לסיבות אלו²⁹:

(ג) עי' שעה"כ י ע"ב: ³⁰סדר הנחת התפילין: בתחילה יקשור תפילין של יד בורועו השמאלי על הקיבורת³¹, ויכסה זרועו בטלית, כדי שתהא הנחת תפילין בהצנע³² ³³. ואח"כ יכרוך הרצועה סביב זרועו ז' כריכות, כנגד שבעה נערות הראויות לתת לה (אסתר ב ט) כמבואר אצלנו עניינם³⁴:

ואחר שיכרוך הז' כריכות, אז יניח תפילין של ראש, ולא קודם הכריכות. ואחר שכבר הניח תפילין

של ראש שהוא בעלה³⁵, אז יתן לה הבעל קדושין, שה"ס כריכות הרצועה סביב האצבע האמצעי, הנקרא אמה, כדרך הטבעת העגול של הקידושין הניתן באצבעה. וצריך לכרוך שם ג' כריכות, והכריכה העליונה תהיה³⁶ בפרק האמצעי של האצבע הזה, וב' כריכות תחתונות³⁷ בפרק התחתון המחובר אל כף היד, שלא כדברי המתייהרים³⁸ לכרוך כל הג' כריכות בפרק התחתון, ושיבוש הוא בידם:

ומורי ז"ל היה נוהג שלא להוציא תפילין של ראש מכיסן עד שיניח תפילין של יד ויקשרנו³⁹ למעלה במקום הקיבורת, ואח"כ לא היה חושש מלהוציאם, אע"פ שלא כרך עדיין הז' כריכות סביב זרועו כנ"ל. אבל ודאי שצריך לכרוך הז' כריכות האלו קודם שיניח תפילין של ראש בראשו:

(ד) עי' פע"ח שער התפילין פרק י: וצריך להניח תפלה של יד מיושב, מפני שמראים אנחנו שהיא בעת הבוקר בבריאה, ואסמכיה רשב"י על פסוק ותתן טרף לביתה וחוק לנערותיה⁴⁰. וכל דבר שבבריאה

האפיפורסים ואו"ה תולין הכל בטבע ובמקרים ובאמת הם נסים נוראים, והן הן גבורות גבורותיו, שאלמלא כן היאך

שה אחת כו' (יומא ס"ט ע"ב).
34. עי' תיקו"ז קעב ע"א: ושכינתא אתמר בה (משלי לא טו) ותתן טרף לביתה וחוק לנערותיה כל הנחלים דאזלין לימא הא שבע אינון ואינון שבע נערות הראויות לתת לה לאימא קדישא דאיהי בת שבע.

ועי' ע"ח שער מו פרק ו: ודע כי היכלי זו"ג דבריאה הם נקראים ז' נערות אסתר, לפי שהן נוקבין בערך אותן ז' היכלין דאו"ה דבריאה, אבל הם נקראים שבעת הסריסים המשרתים, ונקרא דוכרין.

ועי' שער מאמרי רשב"י ויגש: דע כי שבע נערות אלו הם בבריאה ואלו הם מבית המלך שהוא הבריאה כנודע והם הם ההיכלות של המלכות.

ועי"ש (כה ע"א): דע כי שבע הנערות הראויות לתת לה מבית המלך הם תיקונוי דסיהר' קדישא גם שבעה רואי פני המלך בהם עולה למעלה ובוה הנערה באה אל המלך.

35. "שהוא בעלה" נמחק בפע"ח, ובמקומו איתא "והם תפילין של בעלה ז"א ואחר שכבר בא בעלה שהוא תפילין של ז"א של ראש או יכרוך ג' כריכות באצבע".

36. "והכריכה העליונה תהיה" נמחק בפע"ח, ובמקומו איתא "ויכרוך כרך א".

37. "וב' כריכות תחתונות" נמחק בפע"ח, ובמקומו איתא "ואח"כ ב' כריכות".

38. הנוהגים (פע"ח).

39. ג' כריכות (נוסף בפע"ח).

40. והוא בתז"ח לד ע"ג: תרי נביאי קשוש אפיקי מים וימד שש שעורים וישת עליה דא שעורא דתרין שוקין דאנון ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ו' תתאה ואית שית עלאין ו' דאנון ו' עלאה דתרין דרועין דאנון שמע ישראל וכלא אשתקין מאמא עלאה דאיהי א אלף בינה ובה אתעבידו אחד וישת עליה לגבי ה' תתאה מלכות ועוד

27. כנזכר בוהר (פע"ח).

28. עי' עיונים אות (ב).

29. עי' הקדמה לשעה"כ [במנין עשרה דברים שחייבים לעשות כל מי שנכנס ללמוד זו] אות ב' מהעשה טוב: ילך לבית הכנסת קודם עלות השחר קודם חיוב טלית ותפילין, להזהר שיהיה מי' ראשונים. וצ"ע גדול.

30. פע"ח תפילין י.

31. כעין ש' ג' כריכות (נוסף בפע"ח).

32. ובעת הנחת תפילין של יד צריך להיות הנחתן בהצנע ולכסותם בטלית ויקשור התפילין בקיבורת כעין ש' ג' כריכות ואחר כך יכרוך בפרק האמצעי של הזרוע ז' כריכות והם נגד שבע הנערות הראויות לתת לה מבית המלך (פע"ח).

33. דווקא של יד, ועי' הבאת ציקי קדרה בחשאי, ואולי כל ענינים מוחין לאצילות צריך להיות בצנע.

ועי' פת"ש גדלות דו"א כא: ופרצוף המוחין הוא כולל ג"ד וז"ת, והיינו הנהגה של המעשה דו"ת של ו' אלפי שנין וג"ד של המוחין הם העטרות של הנהגה זאת, שבוה מתעלה להנהגת אלף הז' של אימא, והם בסוד הנסים והנפלאות שמתגלים לפרקים שהוא ביטול הטבע, והוא סוד הג"ד שהם נשגבים מבחינת הטבע שהוטבע בו' ימי המעשה ימי בראשית שהם ו' אלפי שנין, והוא מה שמתגלה ע"י תפלת הצדיקים שהם ענינים ע"י התפלה, וניכר מעלתם כמ"ש (דברים ד ו) כי היא חכמתכם ובינתכם וגו' (שם ו) כי מי גוי גדול וגו' אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו, ואז ניכר מעלת ישראל, כמ"ש (דברים כה ז) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וגו', ואמרו (ברכות ו ע"א) אלו תפילין שבראש, והם סוד הג"ר של פרצוף המוחין, אבל הנהגה הפנימית של המעשה שהם ז"ת של המוחין שמתלבים בו"ת של גופא דו"א, הם סוד נסתרים שהוא לישראל, והוא סוד תפילין של יד שהוא באתכסאי, והיה לך לאות ולא לאחרים לאות (מנחות ל"ז ע"ב) ואינו אלא בלב ישראל באמונה, אבל אין מתגלה לכל, שמצד זה

צריך מיושב, כי להורות שאנו קושרין אותה בשמאל של הזכר, ולמתק אותה ולתת לה הארה. אבל הטלית שאינו נותן לה הארה לבד, שהוא ביצירה, בחי' ז"א, עולם הזכר. עולם האצילות צריך להיות מעומד, כלומר צריך ליתן הארה ביצירה, וממילא מתעורר למעלה באצילות:

עי' תיקון'ז לג ע"א: עאלין נטורי תרעין ואמרין רבון עלמא הא מארי ידין דקשרין תפילה של יד על דרועייהו שמאלא בצלותא ותפילין על רישא קא עאלין ואלין אינון דיהבין דורונא לך בימינא דאיהי צדקה צ' תשעים אמנים ד' ארבע קדושות ק' מאה ברכאן ה' חמשה חומשי אורייתא מיד מני למפתח לון

תרגום: מיד נכנסים שומרי השערים ואומרים, רבוננו של עולם הרי בעלי הידים, שקושרים תפילה של יד על זרועם השמאלית בתפלה, ותפילין על הראש נכנסים, ואלו הם שנותנים דורון לך בימין שהיא צדקה צ' תשעים אמנים, ד' ארבע קדושות, ק' מאה ברכות, ה' חמשה חומשי תורה. ומיד מצוה אותם לפתוח להם.

ועי' הקדמה לע"ה של הרח"ו: [מצות עשה ד'] להשלים רמז צדי"ק בכל יום, שהוא צ' אמנים ד' קדושות י' קדישים ק' ברכות:

ויש לדעת שזה לא מוזכר בכלל בכל השעה"כ והפע"ח עולת תמיד וכו', ובשערי קדושה (ח"ב ש"ג) מובא דברי התיקון'ז:

עליה אל ה' התחוננה המלכות ועוד וימד שש שערים למטה הם ששה סדרי משנה והם מאכל הבהמות שהם חיות הקדש לאחר שהיא כונסת אותם זורקת אותם לצבאותיה זהו שכתוב ותתן טרף לביתה וחק לנערתיא וכשזורקת אותם למטה נקראת זרקא ומשום זה יש מפזר ונוסף עוד שבעלה מוסיף לה.

והנה יעויין מש"כ הגר"א בכיאוורו ד"ה ותתן טרף שם מפרש ש"ביתה" של המלכות דאצילות היא עולם הבריאה, והוא המרומו בפסוק ותתן טרף לביתה. ועי' עוד ח"ג רפג ע"א בענין תפילין וצ"ע.

וימד שש שעורים לתתא אנון שית סדרי משנה ואנון מאכל בעירין דאנון חיות הקדש לבתר דאיהי כנישת לון זריקת לון לגבי חילהא הדא הוא דכתיב (משלי לא) ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה וכד זריקת לון לתתא אתקריאת זרקא ובגין דא יש מפזר ונוסף עוד דבעלה אוסיף לה.

תרגום: נביאי אמת מוציאי מים וימד שש שערים וישת עליה זה השעור של שתי שוקים שהן ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ו' התחוננה ויש שש עליונים ו' שהם ו' עליונה של שתי זרועות שהן שמע ישראל והכל נשקים מהאם העליונה שהיא א אלה בינה ובה נעשו אחד וישת